

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Києво-Могилянська академія»
Факультет соціальних наук та соціальних технологій
Кафедра політології
Бакалаврська робота
Освітній ступінь – бакалавр

На тему: **«Мирні плани врегулювання Російсько-української війни:
порівняльний аналіз»**

Виконав: студент 4-го року навчання
Спеціальності
052 Політологія

Яруш Денис Олександрович
Керівниця: Бідочко Л.Я.,

канд.політ. наук, ст. викладачка

Рецензент: Гарбадин А.С., канд.політ.наук,
доц. кафедри теорії та історії політичної науки
ЛНУ імені Івана Франка

Бакалаврська робота

Захищена

З оцінкою _____

Секретар ЕК _____

« » _____ 2023 р.

Київ - 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ МИРНОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ ВОЄН ТА ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ	6
1.1 Загальнотеоретичні підвалини теми мирного врегулювання воєн ...	6
1.2 Стан наукового опрацювання проблематики врегулювання російсько-української війни	18
2. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ТА СТРУКТУРНІ СКЛАДОВІ ПОРІВНЯЛЬНОГО АНАЛІЗУ «МИРНИХ ПЛАНІВ» ВРЕГУЛЮВАННЯ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ	23
2.1 Методологічні засади порівняльного аналізу мирного врегулювання російсько-української війни	23
2.2 Сутність та структурні складові «мирних планів» врегулювання російсько-української війни	28
3. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ «МИРНИХ ПЛАНІВ»	43
3.1 Порівняльний аналіз «мирних планів», розроблених до 24 лютого 2022 року	43
3.2 Порівняльний аналіз «мирних планів», розроблених у відповідь на повномасштабне вторгнення російської федерації	59
ВИСНОВКИ	68
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ	72
АНОТАЦІЯ	80

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Російсько-українська війна, що розпочалась 20.02.2014 із захоплення та анексії російськими військами АР Крим триває й до сьогодні. За 9 років війни відбулося декілька її етапів: анексія АР Крим, окупація окремих районів Донецької та Луганської областей України з подальшим проголошенням на їх території утворення так званих «днр» та «лнр», повномасштабне вторгнення рф 24.02.2022 року. Агресія рф проти України не лише порушила міжнародно визнаний суверенітет України, а й призвела до численних людських втрат, руйнувань, екоциду, поставила під сумнів європейську та світову системи міжнародної безпеки.

Пошук можливостей для мирного врегулювання російсько-української війни з самого її початку став викликом як для України, так і для інших країн світу та міжнародних організацій, що прагнуть розбудови сталого миру та дотримуються норм міжнародного права. Дипломатичні зусилля призвели до створення декількох переговорних майданчиків, так званих «Мінського» та «Нормандського» форматів, появи Тресторонньої контактної групи (ТКГ), подальшого підписання Мінського протоколу та Комплексу заходів щодо виконання Мінського протоколу. Тим не менш, з низки причин, угоди не були імplementовані в повному обсязі, досягти сталого миру та мирного повернення окупованих росією українських територій не вдалося, війна продовжилася, рівень ескалації з часом лише зріс. Ці виклики вплинули на створення низки так званих «мирних планів» українськими та закордонними державними діячами, дипломатами та політиками, що покликані завершити війну у мирний спосіб. Ці «мирні плани» мають на меті закінчити війну, для цього пропонують різні умови та способи. У листопаді 2022 року під час саміту G20 Президент України Володимир Зеленський запропонував «Українську формулу миру», яку в лютому 2023 року підтримала резолюцією Генеральна Асамблея ООН.

Війна проти України не припиняється, продовжується і поява нових «мирних планів» її врегулювання, тож постає гостра необхідність у науковому опрацюванні «мирних ініціатив». У нашому дослідженні запропоновано систему критеріїв для порівняльного аналізу «мирних планів» за різними параметрами та здійснено практичну апробацію цього авторського інструментарію на дванадцяти кейсах.

Мета роботи полягає у висвітленні «мирних планів» врегулювання російсько-української війни та їх порівнянні.

Хронологічні межі роботи: початок російської агресії проти України 20.02.2014 – травень 2023.

Досягнення мети передбачає виконання таких **завдань:**

1. Визначати загальнотеоретичні аспекти теми мирного врегулювання воєн.
2. Охарактеризувати стан наукового опрацювання проблематики мирного врегулювання російсько-української війни.
3. Встановити та описати критерії для порівняльного аналізу «мирних планів».
4. Визначити та охарактеризувати структурні складові «мирних планів».
5. Здійснити порівняльний аналіз «мирних планів», представлених до повномасштабного вторгнення РФ, за розробленою автором системою критеріїв.
6. Здійснити порівняльний аналіз «мирних планів», представлених після повномасштабного вторгнення РФ, за розробленою автором системою критеріїв.

Об'єктом дипломної роботи є війни та їхнє мирне врегулювання.

Предметом дипломної роботи є «мирні плани» врегулювання російсько-української війни.

Методи дослідження: в роботі використано комплекс загальнонавчаних наукових методів, притаманних політичній науці, зокрема, *аналіз, узагальнення, аналогія, синтез*. Також використовуються спеціальні методи: *історико-ретроспективний* – допоміг окреслити генезу, витоки, та структурні засади представлених в роботі «мирних планів»; *порівняльний* – дозволив співставити положення планів під час їхнього аналізу. Нами було розроблено авторський інструментарій для порівняльного аналізу «мирних планів», зокрема, запропоновано *10-ступінчасту систему критеріїв* і апробовано її в третьому розділі роботи.

Джерельна база дослідження складається з: офіційних текстів «мирних планів», документів та угод, інформації з офіційних джерел різних державних органів України та міжнародних організацій, матеріалів ЗМІ. Зокрема, взято до уваги «Мінські угоди», «Формула Штайнмаєра», «план Кравчука», «план Порошенка», «план Мореля», «план Сайдіка», «план Авакова», «Українська формула миру», «Китайський мирний план», «план Папи Римського», «план Лули», «план від Африки». Також в дослідженні використані наукові роботи та статті дослідників мирного врегулювання воєн (Юрген Дедрінг, Якоб Берковіч, Джудіт Фреттер), в тому числі російсько-української війни (Григорій Перепелиця, Сергій Куделя, Крістіан Отланд).

Структура та обсяг дипломної роботи: дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, що включають в себе шість підрозділів, висновків та анотації.

1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ МИРНОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ ВОЄН ТА ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ

1.1 Загальнотеоретичні підвалини теми мирного врегулювання воєн

Починаючи з анексії Криму росією в 2014 році провідні політичні діячі України та Світу почали шукати варіанти мирного врегулювання та повернення окупованих територій Україні. Після подальшої окупації окремих регіонів Донецької та Луганської областей, утворення маріонеткових «республік» та де-факто початку російсько-Української війни спроби урегулювати війни мирним шляхом не припинялися. В результаті цих спроб було сформовано декілька переговорних майданчиків, так звані: «Мінський формат», в результаті якого були ухвалені Мінський протокол (2014), Меморандум про виконання положень Протоколу (2014), Комплекс заходів щодо виконання мінського протоколу (2015), а також «Нормандський формат». Окрім створення переговорних майданчиків та підписання ряду угод, українськими та закордонними політиками, державними службовцями та дипломатами була створена низка «мирних планів», - переліків принципів, кроків та рішень які мають лягти в основу мирного врегулювання Російсько-Української війни. Можна виділити «мирні плани» запропоновані до повномасштабного вторгнення росії в Україну (24.02.2022): «План Порошенко», «План Авакова», «Формула Штайнмаєра», «План Кравчука», «План Мореля», «План Сайдіка»; та після повномасштабної агресії РФ, а саме «план Зеленського», «план Папи Римського», «Китайський мирний план», «План Лули».

Мирне врегулювання війни виступає темою досліджень як в політології так і в теорії міжнародних відносин, тому ця тема постійно актуалізується, особливо з появою нових війн та кейсів їхнього мирного врегулювання (або спроб такого врегулювання). Можна виділити наступних науковців, які займались концептуалізацією та опрацюванням теми мирного врегулювання

війн та конфліктів, зокрема і російсько-української війни.: Юрген Дедрінг, Якоб Берковіч, Джудіт Фреттер, Віктор Кременюк, Вільям Зартман, Григорій Перепилиця, Крістіан Атланд, Олександр Круглов, Сергій Куделя, Каролін Хартзел, Міммі Сьодерберг та низка інших дослідників. Отже огляд їхніх робіт допоможе зрозуміти стан наукового опрацювання теми, а також виділити теоретичний та практичний інструментарій, що допоможе під час подальшого опрацювання теми в межах цієї роботи.

Розгляд стану наукового опрацювання теми мирного врегулювання війн та конфліктів пропоную почати з праць Якоба Берковіча. Він займався дослідженням конфліктів по всьому світу, вивчаючи як причини їхнього виникнення та сам процес конфлікту/війни, так і методи їхнього мирного врегулювання. В своїй книзі «Регіональний гід до Міжнародного конфлікту та менеджменту 1945-2003» Берковіч оперує¹ поняттям конфлікт-менеджменту та наголошує на тому, що конфлікт-менеджмент не дорівнює запобіганню конфлікту або контролю конфлікту. Основною метою конфлікт-менеджменту науковець називає затримання ескалації конфлікту та створення зацікавленими у мирі сторонами умов для його вирішення. Проте війну та насилля Берковіч також називає² одним з методів вирішення конфліктів, не дивлячись на те, що вони безумовно ведуть до ескалації. Науковець виділяє³ наступні фактори, що впливають на перебіг конфлікту та його менеджмент: 1) характеристики сторін конфлікту, 2) стратегії та тактики сторін конфлікту, 3) характер причин конфлікту, 4) присутність та діяльність незацікавлених третіх сторін.

¹ Fretter J., Bercovitch J. Regional Guide to International Conflict and Management From 1945 to 2003. CQ Press, 2004. 369 p. C.13

URL: C:/Users/PC1/Downloads/Telegram%20Desktop/Bercovitch_J.,_Judith_Fretter_Regional_Guide_To_International_Conflict.pdf (date of access: 17.05.2023).

² Fretter J., Bercovitch J. Regional Guide to International Conflict and Management From 1945 to 2003. CQ Press, 2004. 369 p. C.14

URL: C:/Users/PC1/Downloads/Telegram%20Desktop/Bercovitch_J.,_Judith_Fretter_Regional_Guide_To_International_Conflict.pdf (date of access: 17.05.2023).

³ Там само

За Берковічем можна виділити⁴ три основні методи мирного вирішення конфліктів (як таких, що перейшли у стан війни так і таких, які ще не досягли такого рівня ескалації): дипломатичний, правовий, політичний. Ці узагальнені методи мають відповідні конкретні втілення. Таким чином до дипломатичного методу мирного вирішення конфліктів відносяться: традиційна дипломатія, торги і переговори, посередництво, місії з спостереження, «добрі послуги» та «човникова дипломатія», миротворчі місії тощо. До правового методу науковець відносить арбітраж, судове врегулювання. До політичного методу Берковіч відносить діяльність по врегулюванню конфлікту міжурядових та наднаціональних організацій, наприклад ООН.

Розглядаючи дипломатичні методи вирішення конфліктів, Берковіч починає⁵ з традиційної дипломатії. На його думку, традиційні дипломатичні канали можуть виявитися корисними в разі врегулювання незначних конфліктів, а також конфліктів що не встигли пройти всі етапи ескалації до повноцінної війни. В разі війни ефективність традиційної дипломатії значно знижується, оскільки історично війна спричиняє припинення або значного погіршення дипломатичних відносин між воюючими країнами. Натомість торгам і переговорам під час конфліктів (як мілітаризованих так і ні) Берковіч надає⁶ провідне місце і називає їх основним засобом вирішення більшості міжнародних суперечностей. Перевагами цього методу можна вважати найменш необхідну кількість формальностей, конфіденційність обговорень, легітимацію спільного рішення за взаємної згоди. Проте є і недоліки методу, наприклад переговори можуть не відбутися, якщо сторони

⁴ Fretter J., Bercovitch J. Regional Guide to International Conflict and Management From 1945 to 2003. CQ Press, 2004. 369 p. C.15

URL: <C:/Users/PC1/Downloads/Telegram%20Desktop/Bercovitch J , Judith Fretter Regional Guide To International Conflict.pdf> (date of access: 17.05.2023).

⁵ Там само

⁶ Fretter J., Bercovitch J. Regional Guide to International Conflict and Management From 1945 to 2003. CQ Press, 2004. 369 p. C.16

URL: <C:/Users/PC1/Downloads/Telegram%20Desktop/Bercovitch J , Judith Fretter Regional Guide To International Conflict.pdf> (date of access: 17.05.2023).

не визнають один одного; переговори можуть бути неефективними вразі відсутності у сторін спільних інтересів і зацікавленості у вирішенні конфлікту тощо.

Медіацію Берковіч вважає⁷ гнучким та ефективним механізмом конфлікт-менеджменту, що має високий рівень сумісності з іншими методами врегулювання конфліктів, зокрема вона може слугувати відновленню невдалих переговорів, він відзначає важливу роль третіх країн та міжнародних організацій під час медіації. Місії з спостереження дослідник відносить⁸ радше до допоміжних інструментів, оскільки вони передбачають пасивну роль спостерігача: спостереження за режимом припинення вогню, спостереження за виборами тощо. Такі місії притаманні таким організаціям як ОБСЄ та ООН, факти встановлені ними використовуються під час медіації та переговорів.

До дипломатичних методів Берковіч відносить і миротворчі місії ООН. Він розглядає⁹ історичні аспекти виникнення цього інструменту, зокрема Холодну війну, а також формулює декілька необхідних умов: згода сторін конфлікту, нейтральність миротворців, добровольчий миротворчий склад місії, незастосування сили миротворцями окрім самооборони. Також він розглядає та запозичує теоретичні напрацювання інших вчених, зокрема Діля, розглядаючи типи миротворчих місій за їхнім призначенням. Можна дійти висновку, що Берковіч не бачить можливим використання миротворчих місій як дипломатичного методу без поєднання, в тій чи іншій мірі, їх з іншими методами.

⁷ Там само

⁸ Fretter J., Bercovitch J. Regional Guide to International Conflict and Management From 1945 to 2003. CQ Press, 2004. 369 p. C.17

URL: <C:/Users/PC1/Downloads/Telegram%20Desktop/Bercovitch J., Judith Fretter Regional Guide To International Conflict.pdf> (date of access: 17.05.2023).

⁹ Fretter J., Bercovitch J. Regional Guide to International Conflict and Management From 1945 to 2003. CQ Press, 2004. 369 p. C.19

URL: <C:/Users/PC1/Downloads/Telegram%20Desktop/Bercovitch J., Judith Fretter Regional Guide To International Conflict.pdf> (date of access: 17.05.2023).

Останнім дипломатичним методом конфлікт-менеджменту науковець виділяє¹⁰ так звану «човникову дипломатію». Вона постає у вигляді пасивного посередництва третіх країн/організацій, які виступають каналом зв'язку або майданчиком для переговорів сторін конфлікту при цьому не переконує їх у прийнятті того чи іншого рішення. При цьому, Берковіч вказує¹¹ на те, що «човникова дипломатія» або як її ще називають good offices, може як доповнювати інші дипломатичні методи вирішення конфлікту, так і трансформуватися, наприклад, в вище розглянуту медіацію. Він також зазначає¹², що «човникова дипломатія», як і інші методи, не має абсолютного успіху і в окремих кейсах виявляється неефективною.

Розглянувши дипломатичні методи, слід згадати про правові методи мирного вирішення конфліктів. До них Берковіч відносить¹³ арбітраж і судове врегулювання, обидва з яких функціонують в рамках міжнародного права. Міжнародному праву науковцем виділяється особлива увага з метою пояснення як самого явища так і його історичного розвитку. Розглядаючи арбітраж, він дає йому визначення¹⁴ як методу, що базується на передачі права вирішення конфлікту так званим арбітрам (наприклад Міжнародному суду ООН), а також досліджує джерела міжнародного права (міжнародні конвенції, попередні судові рішення тощо), що використовуються арбітрами для легітимації своїх рішень. Проте, з огляду на практику застосування арбітражу, дослідник зауважує, що він ніколи не був домінуючим методом вирішення конфліктів. Ще одним правовим методом Берковіч виділяє¹⁵

¹⁰ Fretter J., Bercovitch J. Regional Guide to International Conflict and Management From 1945 to 2003. CQ Press, 2004. 369 p. C.23

URL: <C:/Users/PC1/Downloads/Telegram%20Desktop/Bercovitch J., Judith Fretter Regional Guide To International Conflict.pdf> (date of access: 17.05.2023).

¹¹ Там само

¹² Там само

¹³ Fretter J., Bercovitch J. Regional Guide to International Conflict and Management From 1945 to 2003. CQ Press, 2004. 369 p. C.26

URL: <C:/Users/PC1/Downloads/Telegram%20Desktop/Bercovitch J., Judith Fretter Regional Guide To International Conflict.pdf> (date of access: 17.05.2023).

¹⁴ Там само

¹⁵ Fretter J., Bercovitch J. Regional Guide to International Conflict and Management From 1945 to 2003. CQ Press, 2004. 369 p. C.27

судове врегулювання (adjudication), який відрізняється від арбітражу лише способом обранням суддів, оскільки арбітраж передбачає вибір суддів конфліктуючими країнами, в той час як за судового врегулювання вони призначаються тою чи іншою міжнародною організацією, наприклад Постійною палатою міжнародного правосуддя. Головна думка Берковіча стосовно правових методів полягає¹⁶ у тому, що не дивлячись на їхні очевидні переваги такі як упорядкованість, раціональність, неупередженість рішень, міжнародне право має декілька значущих обмежень які стають недоліками даного методу. По-перше це відсутність механізму примусу у міжнародному праві, окрім певних санкцій, які все ж не можуть гарантувати виконання рішення певною державою-учасницею конфлікту, в якості прикладів наводяться кейси Ірану та Іраку. По-друге, значна частка міжнародних конфліктів базується на політичному підґрунті, що унеможлиблює або значно ускладнює їхнє юридичне вирішення.

До останньої категорії методів мирного вирішення конфліктів Берковіч відносить політичні методи. Він розглядає¹⁷ їх в парадигмі функціоналістської теорії міжнародних теорій. Мова йде про регіональні організації (ЄС, АС, ОАД, ОБСЄ тощо) та їхні механізми управління регіональними конфліктами. Фактично, він приходить до висновку, що ці механізми складаються з вже описаних дипломатичних і правових методів. Регіональні організації постають проміжною сходинкою між вирішенням конфлікту конфліктуючими країнами самостійно та залученням ООН. В якості недоліків виступають обмеження внутрішньорегіональними суперечками та (значна обмеженість впливу на міжрегіональні конфлікти) та

URL: <C:/Users/PC1/Downloads/Telegram%20Desktop/Bercovitch J., Judith Fretter Regional Guide To International Conflict.pdf> (date of access: 17.05.2023).

¹⁶ Там само

¹⁷ Fretter J., Bercovitch J. Regional Guide to International Conflict and Management From 1945 to 2003. CQ Press, 2004. 369 p. C.28

URL: <C:/Users/PC1/Downloads/Telegram%20Desktop/Bercovitch J., Judith Fretter Regional Guide To International Conflict.pdf> (date of access: 17.05.2023).

принцип невтручання в внутрішньодержавні справи окремих суверенних країн, що не сприяє управлінню конфліктами.

Отже, вище був розглянутий міжнародний конфлікт-менеджмент та основні його методи, а саме: дипломатичний, правовий та політичний, за класифікацією Берковіча. Можна дійти до висновку, що він вважає найчастіше вживаним поєднання різних методів в залежності від конфлікту та його характеристик, а також що жодний метод неможна вважати повністю ефективним та таким який не має певних недоліків та обмежень.

Сценарії мирного врегулювання війн та міжнародних конфліктів вивчаються й іншими науковцями. В рамках дослідження доцільно звернутися до статті «Як закінчується війна» за авторством Дональда Віттмана. Науковець керується підходом раціональної моделі (rational model approach) для виявлення необхідних умов та обставин, що спонукають двох країн у стані війни до її мирного урегулювання. Стаття будується¹⁸ на пошуку взаємопов'язаності військових та внутрішніх витрат, ставлення до ризику, часових переваг та інших факторів із часом досягнення та умовами мирного рішення. Віттман вважає¹⁹, що угода про припинення війни досягається сторонами за умови, коли її очікувана користь перевищує очікувану користь продовження війни для обох сторін. Він також зазначає, що капітуляція однієї з сторін, - це також угода обох сторін, оскільки капітуляція це також вибір, на противагу якому присутня перспектива повного знищення однієї з сторін. В рамках роботи Віттман надає²⁰ низку математичних формул та графіків що демонструють кореляцію між очікуваною користю від продовження війни та очікуваною користю від переговорів та мирного врегулювання війни. Можна дійти до висновку, що за

¹⁸ Wittman D. How a War Ends. *Journal of Conflict Resolution*. 1979. Vol. 23, no. 4. P. 743–763. C.743-744 URL: <https://doi.org/10.1177/002200277902300408> (date of access: 05.06.2023).

¹⁹ Wittman D. How a War Ends. *Journal of Conflict Resolution*. 1979. Vol. 23, no. 4. P. 743–763. C.745 URL: <https://doi.org/10.1177/002200277902300408> (date of access: 05.06.2023).

²⁰ Wittman D. How a War Ends. *Journal of Conflict Resolution*. 1979. Vol. 23, no. 4. P. 743–763. C.747 URL: <https://doi.org/10.1177/002200277902300408> (date of access: 05.06.2023).

Віттманом, умовами мирного договору, що задовольняють обидві сторони буде умовний перетин на графіку функції, що являє собою мінімальну перевагу очікуваної корисності від мирного рішення ніж користь від продовження війни для обох країн. Відповідно, чим менші витрати та кращі досягнення однієї з країн, тим більше користі для себе та поступок від другої країни вона буде очікувати в рамках мирного рішення.

Загалом, корисно буде виділити й інші гіпотези, що обстоюються Віттманом у статті. По-перше, на його думку зниження інтенсивності бойових дій може призводити²¹ до збільшення тривалості війни. Прикладом цього він наводить Арабо-ізраїльські війни. По-друге, його обрахунки вказують²² на те, що чим більша кількість загиблих на війні на душу населення на місяць, тим коротша тривалість війни. По-третє, в рамках пошуку якнайкращих переговорних позицій та з метою примусити опонента до зменшення вимог до мінімально прийнятної угоди, країна може вдаватися²³ до певних військових інструментів, наприклад до бомбардування цивільних об'єктів та житлових кварталів. Мета таких дій полягає в значному зростанні вартості продовження війни для противника. По-четверте, мирне врегулювання більш ймовірне²⁴, коли учасники війни знаходяться приблизно в однакових умовах, в тому числі й за кількістю та якістю наявних ресурсів, та мають однаково низьку схильність до ризику, оскільки висока схильність до ризику передбачає продовження війни.

На мою думку, стаття Віттмана має практичну користь в рамках цієї роботи, оскільки питання мирного врегулювання війни розглядається науковцем як процес раціонального розрахунку, а дії її учасників як такі, що

²¹ Wittman D. How a War Ends. *Journal of Conflict Resolution*. 1979. Vol. 23, no. 4. P. 743–763. C.752 URL: <https://doi.org/10.1177/002200277902300408> (date of access: 05.06.2023).

²² Wittman D. How a War Ends. *Journal of Conflict Resolution*. 1979. Vol. 23, no. 4. P. 743–763. C.753 URL: <https://doi.org/10.1177/002200277902300408> (date of access: 05.06.2023).

²³ Wittman D. How a War Ends. *Journal of Conflict Resolution*. 1979. Vol. 23, no. 4. P. 743–763. C.755 URL: <https://doi.org/10.1177/002200277902300408> (date of access: 05.06.2023).

²⁴ Wittman D. How a War Ends. *Journal of Conflict Resolution*. 1979. Vol. 23, no. 4. P. 743–763. C.757 URL: <https://doi.org/10.1177/002200277902300408> (date of access: 05.06.2023).

зумовлені конкретними факторами (ресурсами, схильністю до ризику, очікуваною користю від продовження війни або мирного врегулювання тощо).

Проблематикою мирного вирішення збройних конфліктів та миротворчості займався й Юрген Дедрінг. Показовою є його робота «Про мир у час війни: вирішення конфліктів мирними засобами». Він обстоює²⁵ думку, що міжнародні конфлікти та їхнє врегулювання, - мультидисциплінарна галузь, оскільки серед її теоретиків присутні політологи, психологи, соціологи, економісти, правники та інші науковці. Також Дедрінг пропонує²⁶ змістити акцент з терміну «розв'язання конфліктів». На його думку, існують практично нерозв'язні за своєю природою конфлікти, а тому треба прагнути в першу чергу не до повного розв'язання конфліктів, а до пом'якшення та трансформації, що допоможе його зупинити, тобто припинити насильство та перевести у форму дипломатичного вирішення. Фактично робота Дедрінга зводиться до демонстрації широко спектру підходів до опрацювання мирного вирішення конфліктів, що застосовуються різними науковцями. Мова йде про²⁷ дослідження переговорів, наприклад поведінкових аспектів переговорів Дракмена та Холмана, «теорію ходів» запропоновану Брамсом, «аналіз рішень» Райффа. Також розглядається посередництво і медіація, а саме роботи Зартмана та Берковіча. А також інші концепції та дослідження: проблемний підхід (problem-solving approach) Бертонна, «інтерактивне вирішення конфліктів» Фішера тощо. Дедрінг приходить²⁸ до декількох висновків: по-перше робота по досягненню миру нескінченна, в тому сенсі, що не існує єдиного механізму по його досягненню; по-друге, багато науковців досліджують проблему мирного врегулювання конфліктів лише з

²⁵ Dedring J. On Peace in Times of War: Resolving Violent Conflicts by Peaceful Means - Juergen Dedring; The International Journal for Peace Studies. *The International Journal of peace studies*. URL: https://www3.gmu.edu/programs/icar/ijsps/vol4_2/dedring.htm (date of access: 05.06.2023).

²⁶ Там само

²⁷ Там само

²⁸ Там само

позиції власної наукової царини, що не дає можливості чітко визначити галузь дослідження.

Окрім розглянутих авторів та робіт, існує значно більша кількість досліджень теми мирного врегулювання війн та конфліктів, які, хоча і не можуть бути детально розглянуті в межах даної роботи, мають бути згадані. Цікавим в рамках теми дослідження буде збірник «Миротворчість у міжнародному конфлікті: методи та техніки» Вільяма Зартмана, що складається з есе різних авторів (Расмуссен, Крісберг, Дракман, Берковіч, Білдер, Фішер та інші). Таким чином кожне есе виступає джерелом певних знань.

Есе Крісберга «Сфера вирішення конфліктів» містить²⁹ в собі окреслення фаз розвитку вирішення конфліктів (conflict resolution), розглядаються історичні періоди, наприклад 1914-1945 роки, та події що вплину на розвиток вирішення конфліктів в конкретний період, в даному випадку світові війни, поява нацизму тощо та відповідні наукові досягнення і відкриття, що були зумовлені цими подіями. Також Крісберг розглядає³⁰ консенсус та розбіжності у визначенні предметного поля вирішення конфліктів; конвергенцію³¹ та перетин предметного поля міжнародних відносин (IR) та вирішення конфліктів (CR).

Окрім робіт, що розглядають теоретичні аспекти вирішення конфліктів та їхнього мирного врегулювання, таких як вище описана робота Крісберга, в збірнику присутні роботи, що розглядають й практичні аспекти. Есе «Погляд дипломата» Камерона Х'юма зосереджене саме на практичному вимірі, в

²⁹ Krlesberg L. THE CONFLICT RESOLUTION FIELD Origins, Growth, and Differentiation. *PEACEMAKING IN INTERNATIONAL CONFLICT METHODS & TECHNIQUES Revised Edition* / ed. by W. Zartman. 2007. C.26
URL: <https://lkriesbe.expressions.syr.edu/wp-content/uploads/2007-Conflict-Resolution-Field.pdf>

³⁰ Krlesberg L. THE CONFLICT RESOLUTION FIELD Origins, Growth, and Differentiation. *PEACEMAKING IN INTERNATIONAL CONFLICT METHODS & TECHNIQUES Revised Edition* / ed. by W. Zartman. 2007. C.38
URL: <https://lkriesbe.expressions.syr.edu/wp-content/uploads/2007-Conflict-Resolution-Field.pdf>

³¹ Krlesberg L. THE CONFLICT RESOLUTION FIELD Origins, Growth, and Differentiation. *PEACEMAKING IN INTERNATIONAL CONFLICT METHODS & TECHNIQUES Revised Edition* / ed. by W. Zartman. 2007. C.41
URL: <https://lkriesbe.expressions.syr.edu/wp-content/uploads/2007-Conflict-Resolution-Field.pdf>

ньому йдеться³² про: нові експериментальні підходи в дипломатії, роль Ради Безпеки ООН, санкції, регіональні організації, звуження ролі великих держав у вирішенні міжнародних конфліктів, в тому числі війн тощо.

В збірнику є місце й для есе, що використовують підходи з інших наук, наприклад «Соціально-психологічні виміри міжнародного конфлікту» Херберта Келмана. В роботі можна зустріти міркування автора³³ про природу міжнародного конфлікту з соціально-психологічної перспективи або про процес переговорів³⁴ та торгів з точки зору концепції колективних потреб та страхів. Отже можна говорити про те, що такі збірники як «Миротворчість у міжнародному конфлікті: методи та техніки» Вільяма Зартмана доводять доцільність думок Дердінга щодо мультидисциплінарності галузі міжнародних конфліктів та їхнього врегулювання, широкого спектру проблем і підходів які потребують постійного дослідження та оновлення.

Тема мирного врегулювання та припинення війни продовжує досліджуватись і сьогодні. Роботою, що слугує доказом використання різноманітних підходів до вирішення проблеми являється збірник есе та статей різних авторів «Феміністичні рішення для припинення війни» за редакцією Меган Маккензі та Ніколь Вегнер. Ця робота викликає науковий інтерес, оскільки на відміну від попередніх розглянутих досліджень, вона не спрямована на створення інструментарію для мирного врегулювання окремо взятого конфлікту/війни. Натомість авторки стверджують³⁵, що війна – це комплексне явище, яке є продуктом міжнародної системи, сформованої мілітаризмом, перевагою білої раси, капіталізмом та патріархатом. Таким чином основним інструментом припинення війни автори та авторки

³² Hume, Cameron R. "A Diplomat's View." *Peacemaking in International Conflict: Methods and Techniques*. Eds. I. William Zartman and J. Lewis Rasmussen. Washington, DC: United States Institute of Peace Press, 1997. 319-336. URL: <https://www.beyondintractability.org/artsum/hume-diplomat>

³³ Kelman H. C., Fisher R. J. *Social-Psychological Dimensions of International Conflict (2007). Pioneers in Arts, Humanities, Science, Engineering, Practice*. Cham, 2016. P. 47–86. C.64 URL: https://doi.org/10.1007/978-3-319-39032-1_3 (date of access: 05.06.2023).

³⁴ Kelman H. C., Fisher R. J. *Social-Psychological Dimensions of International Conflict (2007). Pioneers in Arts, Humanities, Science, Engineering, Practice*. Cham, 2016. P. 47–86. C.68 URL: https://doi.org/10.1007/978-3-319-39032-1_3 (date of access: 05.06.2023).

³⁵ MacKenzie M., Wegner N. *Feminist Solutions for Ending War*. London : MacKenzie, 2021. C.1 URL: https://library.oapen.org/viewer/web/viewer.html?file=/bitstream/handle/20.500.12657/52008/external_content.pdf?sequence=1&isAllowed=y

вбачають³⁶ демонтаж вищеописаної існуючої системи, включно із відмовою від «стандартних» рішень для припинення війни. Хоча такий глобальний підхід, на мою думку, не може бути втілений у кейсі мирного врегулювання Російсько-української війни, він наочно демонструє те що проблема миру та мирного врегулювання війн перманентно вивчається і з появою/розвитком певних політичних рухів та теорій з'являються нові наукові погляди в цій галузі.

Важливу роботу написав також Йоханес Ботес, його стаття спрямована на роз'яснення поняття трансформації конфліктів (conflict transformation), оскільки, на його думку³⁷, цей термін часто виступає взаємозамінником регулювання конфліктів (conflict resolution), в той час як існує тенденція на їхнє розмежування в науковому дискурсі. Ботес аналізує³⁸ різні підходи до визначення суті трансформації конфліктів, зокрема Ледераха, Даймонда, Бертона та інших. Також він розглядає³⁹ коли, як і за яких умов відбувається трансформація конфлікту, описує трансформацію правил за якими взаємодіють сторони конфлікту, досліджує умови ескалації та деескалації, емоційну складову та поведінкову складову тощо. Наскрізною думкою роботи є саме різниця між трансформацією та вирішенням конфлікту, таким чином успішним прикладом трансформації конфлікту буде ситуація, за якої сторони конфлікту відходять від можливості ведення війни, тобто обставини та динаміка конфлікту змінюються.

В контексті мирного врегулювання війни необхідно бодай побіжно розглянути такі практичні аспекти як: 1) мирні переговори; 2) складання мирної угоди; 3) імплементація мирної угоди. Питання мирних переговорів, зокрема, невдач та складностей з якими стикаються сторони конфлікту на

³⁶ MacKenzie M., Wegner N. Feminist Solutions for Ending War. London : MacKenzie, 2021. С.11 URL: https://library.oapen.org/viewer/web/viewer.html?file=/bitstream/handle/20.500.12657/52008/external_content.pdf?sequence=1&isAllowed=y

³⁷ Botes J. CONFLICT TRANSFORMATION: A DEBATE OVER SEMANTICS OR A CRUCIAL SHIFT IN THE THEORY AND PRACTICE OF PEACE AND CONFLICT STUDIES?. URL: https://www3.gmu.edu/programs/icar/ijps/vol8_2/botes.htm.

³⁸ Там само

³⁹ Там само

шляху до мирного врегулювання розглядає Валері Стічер. Вона визначає проблему дорогих поступок (*problem of costly concessions*), - ситуацію за якої в умовах збройного конфлікту сторони прагнуть не лише отримати вигідні умови на переговорах, але й максимально обмежити будь-яку вигоду супротивника; окрім цього лідери сторін обмежуються підтримкою еліт та виборців, тому завжди пригнуть не йти на поступки, які будуть негативно прийняті суспільством. Окрім цієї проблеми автором розглядаються й інші:

- 1) проблема асиметричної інформації, тобто невірна оцінка своїх можливостей на полі бою та ставка на раціональність продовження війни;
- 2) проблема правозастосування, тобто недовіра майбутній реалізації зобов'язань опонентом;

1.2 Стан наукового опрацювання проблематики врегулювання російсько-української війни

Цей підрозділ покликаний з'ясувати стан наукового опрацювання проблематики врегулювання російсько-української війни, встановити основні наукові підходи до вивчення цієї теми, оглянути роботи, в яких вона вивчається. Пропоную розпочати це ознайомлення з статті Сергія Куделі «Інституційні шляхи припинення конфлікту на Донбасі»⁴⁰. Ця робота була опублікована в 2018 році, а тому базується на ситуації, яка склалася на той момент, не враховуючи змін, що прийшли з початком повномасштабного вторгнення РФ. Куделя обстоює думку⁴¹, що виведення росією військ зі Сходу України і відновлення Україною контролю над державним кордоном недостатньо для вирішення конфлікту. Він пише про розробку нової інституційної структури⁴², яка мала змогу б надати гарантії цивільному населенню та сепаратистам та запобігти відновлення конфлікту у

⁴⁰ Kudelia S. Kennan Cable No. 35: Institutional Paths to Ending the Donbas Conflict. *Wilson Center*. URL: <https://www.wilsoncenter.org/publication/kennan-cable-no-35-institutional-paths-to-ending-the-donbas-conflict> (date of access: 05.06.2023).

⁴¹ Там само

⁴² Там само

майбутньому. На його думку, спроба реалізації будь-якої мирної угоди може зазнати поразки, якщо не буде надано інституційних гарантій.

В роботі Куделі розглядаються⁴³ чотири основні аспекти для мирного врегулювання війни на Сході України: 1) Варіанти поділу влади на Донбасі; 2) Роззброєння сепаратистів та демобілізація; 3) Механізми правосуддя перехідного періоду; 4) Час для виборів та участь.

Розмірковуючи про варіанти поділу влади, Куделя пропонує проміжний варіант між двома протилежними точками зору. На його думку, має відбутися децентралізація⁴⁴ влади, за якої на місцевий рівень на Сході України були б делеговані повноваження, що гарантують місцевим органам влади контроль над питаннями, що найбільш важливі для місцевих громад та спричинили виникнення конфлікту. До цих питань Куделя відносить освітню, культурну, мовну, історичну політику. Проте він також обстоює необхідність утримання балансу, за якого місцева влада не змогла б мати право вето на загальнонаціональному рівні, конкурувати з органами центральної влади за повноваження, що не передбачаються децентралізацією та особливим статусом. Досліджуючи питання добровільного роззброєння сепаратистів, Куделя припускає⁴⁵, що надання сепаратистам права на участь в політичній діяльності могло б спонукати їх скласти зброю, оскільки б вони перестали знепокоюватись ризиком політичної маргіналізації. Тим не менш він виділяє й ризики та проблеми такого кроку: ідеологічна несумісність партій так званих «лнр» та «днр» з інституційною політикою в Україні; відсутність легітимності в українській громадській думці та законодавстві тощо.

Ці приклади з статті Куделі були наведені для того, щоб продемонструвати, що в науковому дискурсі щодо врегулювання російсько-української війни

⁴³ Там само

⁴⁴ Там само

⁴⁵ Там само

існують підходи, що зосереджується не стільки на врегулюванні війни з росією як зі стороною війни, а шляхом впровадження внутрішніх змін. Проте на мою думку, навіть до повномасштабного вторгнення РФ такий підхід не можна було вважати інклюзивним, оскільки він не вирішував питання деокупації та повернення анексованого Криму.

Не менш цікавою, в рамках цього дослідження, є робота Крістіана Отланда «Приречені на глухий кут? Росія, Україна і невиконаних Мінських угод»⁴⁶. Отланд досліджує зміст Женевської декларації, «мирного плану Порошенка», Мінських угод та «Формули Штайнмаєра», а також характеризує проблеми що стали на заваді імплементації Мінських угод та мирного врегулювання. В ході цієї роботи Отланд приходять до висновків, які необхідно зазначити. По-перше, за період 2015-2020 року жодна стаття з Мінських угод не була виконана⁴⁷ сторонами повністю, а частковий прогрес був досягнутий лише в питаннях обміну полоненими та відведення тяжких озброєнь. По-друге, міжнародного тиску та введених санкції проти росії виявилось недостатньо⁴⁸ для її готовності до мирного врегулювання війни на Сході України. По-третє, на момент публікації роботи, Отланд не передбачав можливості відкриття «зони можливої домовленості»⁴⁹ (zone of possible agreement), що пов'язав із суворим дотриманням сторін власних «червоних ліній». По-четверте, він стверджує⁵⁰ про наявність динаміки зростання закладених в угоди інтересів росії та так званих «ДНР» та «ЛНР». Отланд вбачає кореляцію між погіршенням ситуації на полі бою, наприклад наступальними операціями росії та сепаратистів в вересні 2014 року та січні 2015 року та змістом підписаних під час/після цих наступальних операцій

⁴⁶ Åtland K. Destined for deadlock? Russia, Ukraine, and the unfulfilled Minsk agreements. *Post-Soviet Affairs*. URL: <file:///C:/Users/PC1/Downloads/Telegram%20Desktop/10.1080@1060586X.2020.1720443.pdf>

⁴⁷ Åtland K. Destined for deadlock? Russia, Ukraine, and the unfulfilled Minsk agreements. *Post-Soviet Affairs*. C.16 URL: <file:///C:/Users/PC1/Downloads/Telegram%20Desktop/10.1080@1060586X.2020.1720443.pdf>

⁴⁸ Там само

⁴⁹ Там само

⁵⁰ Там само

угод, Мінську-1 та Мінську-2 відповідно. Науковець робить припущення⁵¹, що якщо мінський процес буде активізований та нова угода буде укладена на принципах та логіці перших двох угод, то враховуючи їхній нереалізований статус, існує висока ймовірність, що наступна угода призведе до схожого результату. Роботу Отланда можна вважати підбиванням підсумків миротворчого процесу від 2014 до 2020 року.

Цікавим в межах даної роботи також буде підхід Григорія Перепелиці, викладений в його роботі «Дилема війни та миру в тренді 21 століття (російсько-український кейс)». Наскрізна думка роботи полягає у тому, що складнощі, що виникли в Україні з врегулюванням російсько-української війни почалися ще з визначення формулювань. На його думку⁵², панування терміну «збройного конфлікту» замість терміну «війни» в українському суспільно-політичному дискурсі призвів до заміни понять, розмивання розуміння цих понять та обрання державою стратегії дій в умовах війни, що розпочалась з росією. Це призвело⁵³ до початку Україною Антитерористичної операції (АТО), що фактично надало росії можливість стверджувати, що це внутрішній конфлікт, а не війна за її участю. Він також вважає⁵⁴, що Мінські угоди для росії стали лише елементом її стратегії в гібридній війні проти України, який допоміг досягти статусу спостерігача та посередника, а не сторони війни. Отже, на думку Перепелиці, через концептуальну плутанину та визначення війни «конфліктом на Сході України», «АТО» або «ООС», не було поставлено⁵⁵ мети перемогти у війні,

⁵¹ Там само

⁵² PEREPELYTSIA H. THE DILEMMA OF WAR AND PEACE IN THE TREND OF THE XXI CENTURY (Russian – Ukrainian case). *Przegląd Strategiczny*. 2021. No. 14. C.258

<https://repozytorium.amu.edu.pl/bitstream/10593/26574/1/14-PEREPELYTSIA.pdf>

⁵³ PEREPELYTSIA H. THE DILEMMA OF WAR AND PEACE IN THE TREND OF THE XXI CENTURY (Russian – Ukrainian case). *Przegląd Strategiczny*. 2021. No. 14. C.264

<https://repozytorium.amu.edu.pl/bitstream/10593/26574/1/14-PEREPELYTSIA.pdf>

⁵⁴ PEREPELYTSIA H. THE DILEMMA OF WAR AND PEACE IN THE TREND OF THE XXI CENTURY (Russian – Ukrainian case). *Przegląd Strategiczny*. 2021. No. 14. C.262

<https://repozytorium.amu.edu.pl/bitstream/10593/26574/1/14-PEREPELYTSIA.pdf>

⁵⁵ PEREPELYTSIA H. THE DILEMMA OF WAR AND PEACE IN THE TREND OF THE XXI CENTURY (Russian – Ukrainian case). *Przegląd Strategiczny*. 2021. No. 14. C.269

<https://repozytorium.amu.edu.pl/bitstream/10593/26574/1/14-PEREPELYTSIA.pdf>

натомість з'явилася мета «розв'язати конфлікт», що зумовило собою початок довгого миротворчого процесу, що використовувався росією як елемент гібридної війни, а не реальний шлях до мирного врегулювання.

Представлені в цьому підрозділі роботи демонструють різноманітність підходів до питання мирного врегулювання російсько-української війни. Так бачимо, що концепція Куделі передбачає використання інституційних змін як елементу мирного врегулювання, в той час як Отланд концентрується на оцінці причин невдач мінського процесу та визначенні майбутніх перспектив, а робота Перепелиці доводить, що концептуальна плутанина у визначеннях збройний конфлікт/війна в результаті призвела до ситуації, за якої миротворчий процес став інструментом гібридної війни рф. Ця різноманітність, на мою думку, ще раз доводить високу актуальність цієї теми та зумовлює науковий інтерес до неї.

2. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ТА СТРУКТУРНІ СКЛАДОВІ ПОРІВНЯЛЬНОГО АНАЛІЗУ «МИРНИХ ПЛАНІВ» ВРЕГУЛЮВАННЯ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

2.1 Методологічні засади порівняльного аналізу мирного врегулювання російсько-української війни

Як зазначалося раніше, після початку російсько-української війни в 2014-му році політичні діячі та посадовці України та світу почали шукати можливості мирного врегулювання війни, пропонуючи «мирні плани», «формули миру», дипломатичні формати врегулювання. Після повномасштабного вторгнення рф 24.02.2022 ці спроби продовжились але станом на зараз жодна з підписаних раніше угод по мирному врегулюванню війни де-факто не працює, а запропоновані мирні плани не використовуються для мирних переговорів та складання мирної угоди між Україною та рф. Тим не менш існує ймовірність того що певна з існуючих «формул миру» ляже в основу мирного договору. На мою думку, необхідно створити критерії для порівняльного аналізу «мирних планів» та провести цей аналіз як з метою отримання нового емпіричного матеріалу для подальших наукових досліджень так і для визначення політичної доцільності застосування того чи іншого плану.

Першим критерієм пропоную визначити зміну статусу-кво, що зберігався до 2014-го року. Тобто необхідно зрозуміти, чи пропонує план змінити статус-кво до 2014-го, наприклад залишити певні окуповані території України за росією, змушує Україну або росію до прийняття певних законів або скасування існуючих, до відмови або прийняття певного стратегічного курсу тощо. На основі публічної інформації у відкритому доступі можна зрозуміти, що можливість зміни статусу-кво, наприклад відчуження

територій України не розглядається⁵⁶ Україною можливим і мирна угода має гарантувати повернення усіх тимчасово окупованих територій.

Другий критерій полягає у відповідності положень плану українському законодавству та нормам міжнародного права. Не дивлячись на те, що цей критерій частково корелює з першим критерієм, його слід розглядати окремо. Визначення ступеня відповідності важливе, оскільки невідповідність, наприклад із Конституцією України, що доведена Конституційним Судом України означає⁵⁷ неможливість підписання такого міжнародного договору, а його укладання стане можливим лише після внесення змін до основного закону. Отже невідповідність положень мирного плану (якщо ці положення стануть положеннями угоди) можуть призводити як до колізій із законодавством так і до необхідності ухвалення додаткових політичних рішень. Перевірка на відповідність плану нормам міжнародного права, статуту ООН, принципам міжнародної безпеки необхідна, оскільки Україна відповідно⁵⁸ до статті 9 Конституції України зобов'язується виконувати підписані нею міжнародні договори.

Третім критерієм доцільно буде виділити ймовірність реалізації мирного плану. Цей критерій однозначно можна вважати якісним, а не кількісним, оскільки проблематично конкретно визначити усі аспекти, що впливають на цю ймовірність. Тим не менш, на мою думку, необхідно детально аналізувати мирні плани на наявність зобов'язань які з тих чи інших причин неможливо реалізувати через нестачу ресурсів для реалізації або з інших причин.

Четвертим критерієм виступає ефективність плану в питанні припинення вогню, відведення озброєнь, обміну всіх на всіх, виведення військ РФ з території України. Ці питання мають значущу роль, припинення вогню,

⁵⁶ Прищепя Я. Україна готова повертати Крим мирним шляхом – Зеленський. URL: <https://suspihne.media/324658-ukraina-gotova-povertati-krim-mirnim-slahom-zelenskij/>.

⁵⁷ Дібрівна Е. НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО ЧИ МІЖНАРОДНЕ ПРАВО: КОМУ ПРІОРИТЕТ?. *Кабінет Експертів*. URL: <https://vsirazom.ua/cabinet/nacionalne-zakonodavstvo-chi-mizhnarodne-pravo-komu-prioritet/>.

⁵⁸ Конституція України.

наприклад, визначається⁵⁹ одним з найважливіших етапів переходу від війни до миру, оскільки це сигналізує про зміцнення довіри та мирні наміри сторін. Окрім цього, вони ставали предметом як Мінських угод⁶⁰ так і комюніке⁶¹ за підсумками зустрічі «Нормандської четвірки». Логічно, що стійкий та міцний мир без припинення вогню, відведення озброєнь, обміну всіх на всіх та інших кроків до деескалації неможливий, тому необхідно досліджувати кроки по вирішенню цих питань, що пропонуються мирними ініціативами, зокрема терміни виконання, порядок дій, контроль виконання тощо. Так само важливе й визначення ефективності плану в питанні виведення російських військ з усіх тимчасово окупованих територій України. Зрозуміло, що мирні плани, в яких пропонуються територіальні поступки України не можуть відповідати цьому критерію навіть певною мірою. Тим не менш, навіть плани в яких міститься пункт про повне виведення військ рф з окупованих територій, мають перевірятися на наявність чітких термінів виведення, узгоджених маршрутів та зелених коридорів, інших необхідних інструментів.

П'ятим критерієм виступає наявність в плані гарантій безпеки, втому числі довгострокових для України, а також наявність подальших дипломатичних форматів. Хоча в Україні є досвід Будапештського меморандуму як договору, на який покладалися очікування гарантій безпеки, який в свою чергу виявився⁶² неефективним, Україна потребує нових гарантій. Безумовно, такі гарантії заслуговують окремого договору за участю якнайбільшої кількості підписантів-гарантів безпеки, проте навіть в базовій мирній угоді з рф мають міститись певні гарантії безпеки для України.

Шостий критерій полягає в наявності чітких та зрозумілих механізмів моніторингу виконання положень мирної угоди Україною, третіми країнами,

⁵⁹ Bara C. Understanding Ceasefires. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13533312.2021.1926236>.

⁶⁰ Шапоренко Є. Текст Мінської угоди (ДОКУМЕНТ). *Факти*. URL: <https://fakty.com.ua/ua/ukraine/20191210-tekst-minskoyi-ugody-dokument/>.

⁶¹ Шапаренко Є. Повний текст комюніке за підсумками нормандської зустрічі (ДОКУМЕНТ). *Факти*.

⁶² Белкін Ф.М. ПРОБЛЕМА МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ ГАРАНТІЙ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ЯК БЕЗ'ЯДЕРНОЇ ДЕРЖАВИ: ВІД БУДАПЕШТУ-1994 ДО РАМШТАЙНУ-2022. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. URL: http://lsei.org.ua/10_2022/12.pdf.

міжнародними організаціями. Механізми контролю виконання зобов'язань необхідні⁶³ для того, щоб положення договору залишались не лише на папері але й реально впроваджувались та виконувались. До моніторингу виконання угоди можуть залучатись треті країни, міжнародні та регіональні організації (ООН, ОБСЄ, ЄС, МКС тощо). Моніторингові місії мають контролювати технічні аспекти виконання положень мирної угоди та/або додатків до неї, надавати⁶⁴ інформацію щодо успішного виконання або труднощів з виконанням окремих положень, активувати зусилля у реалізації положень, що викликають труднощі.

Сьомий критерій полягає в оцінці термінів реалізації договору: від підписання до імплементації та повного виконання. Логічно, що окремі плани можуть містити в собі лише умови та або вимоги без зазначення термінів їхньої реалізації, тим не менш наявність чітких термінів щодо конкретних дій дає можливість оцінити час, що необхідний для досягнення миру відповідно до того чи іншого мирного плану. Окрім цього, наявність чітких термінів означає те, що ступінь виконання тих чи інших виконань можна об'єктивно оцінити через якийсь конкретний проміжок часу, зафіксувати ознаки можливого зволікання із виконанням окремих пунктів тощо.

Восьмим критерієм являється визначення «авторитету» авторів та/або публікантів мирного плану. Під поняттям авторитету в даному контексті я маю на увазі два наступні параметри: суб'єктивне ставлення автору до України та російсько-української війни, наявність прихильності до тої чи іншої сторони, що виражається в діях або заявах, приналежність до тої чи іншої сторони конфлікту, або до третьої країни/організації; посада, впізнаваність, компетентність.

⁶³ Monitoring and Measuring Peace Agreement Implementation. URL: <https://peacerep.org/2018/10/01/monitoring-and-measuring/>.

⁶⁴ Там само

Наступним, дев'ятим критерієм постає наявність в плані засудження військової агресії РФ, підтвердження суверенітету та територіальної цілісності України. Суверенітет та територіальна цілісність України, недоторканість її кордонів проголошується як Конституцією України, так і численними міжнародними договорами, зокрема ці принципи проголошуються⁶⁵ і в резолюції Генеральної Асамблеї ООН від 2.03.2022, що засуджує російську агресію проти України. Отже прийнятним для України та світової спільноти буде угода, що базується на цих принципах. Окрім цього їхня наявність в тексті угоди, що буде підписана росією означатиме їхнє визнання останньою.

Десятий критерій полягає в меті з'ясувати, чи пропонує мирний план майбутній формат відносин України - РФ, а також сплату репарацій, суд над воєнними злочинцями, підозрюваними⁶⁶ у злочині геноциду тощо. Зрозуміло, що основне завдання мирного плану, та угоди, що базується на ньому, полягає у якнайшвидшому завершенні бойових дій та деокупації окупованих територій. Тим не менш, на мою думку, мирний план має містити, бодай опосередковано, визначення майбутнього формату відносин України з РФ як в питаннях безпосередньо виконання угоди, так і в питаннях виплати репарацій, видачі воєнних злочинців, повернення депортованих⁶⁷ громадян України тощо.

Отже, вище мною були представлені та коротко охарактеризовані 14 критеріїв для порівняльного аналізу «мирних планів» врегулювання Російсько-української війни. В подальших дослідженнях так званих мирних ініціатив кількість та зміст даних критеріїв може як розширюватись так і навпаки звужуватись, що залежить як від нових політичних викликів та подій

⁶⁵ Resolution adopted by the General Assembly on 2 March 2022.

URL: file:///C:/Users/PC1/Downloads/A_RES_ES-11_1-EN.pdf

⁶⁶ Situation in Ukraine: ICC judges issue arrest warrants against Vladimir Vladimirovich Putin and Maria Alekseyevna Lvova-Belova. URL: <https://www.icc-cpi.int/news/situation-ukraine-icc-judges-issue-arrest-warrants-against-vladimir-vladimirovich-putin-and>.

⁶⁷ Росія депортує українців (знову) [Електронний ресурс] // Ukrainer. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://ukrainer.net/rosiia-deportuie/>.

так і від завдань досліджень. Критерії створені з міркувань порівняння доцільності імплементації планів та їхньої ймовірної вигоди саме для України, її безпеки та національних інтересів. В більших за обсягом дослідженнях також може бути розроблена система оцінювання ваги кожного критерію для отримання не лише якісних але і кількісних результатів.

2.2 Сутність та структурні складові «мирних планів» врегулювання російсько-української війни

Для того, щоб розпочати порівняльний аналіз «мирних планів» за вище розробленими та описаними критеріями, необхідно спочатку осмислити сутність та розглянути структурні складові цих «мирних планів», «формул миру» та «мирних ініціатив». Така описова складова дасть змогу зрозуміти передумови та контекст створення «мирних планів», їхні основні положення та умови, що пропонуються для досягнення миру. На мою думку, це допоможе якісніше виконати порівняльний аналіз, в тому числі звертаючи увагу на деталі, що можуть бути не помітні на перший погляд. Для розуміння загальною динаміки змін та тенденцій «мирних планів» прийнято рішення розглядати їх в хронологічній послідовності: від перших, що були запропоновані майже одразу після анексії Криму та окупації окремих регіонів на Сході України в 2014 році до найновіших, запропонованих вже після повномасштабного вторгнення рф в 2022 році.

Як вже було сказано, російська збройна агресія проти України розпочалась з анексії Криму та подальшої окупації окремих регіонів Сходу України шляхом створення маріонеткових утворень, так званих «днр» та «лнр» та спроби створення⁶⁸ так званих «хнр» та «онр» в 2014 році. Вже 13

⁶⁸ Кардаш Д. Війна почалася 9 років тому. Пригадуємо, як це відбувалося [Електронний ресурс] / Дмитро Кардаш. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://vsim.ua/Retro/viy-na-pochalasya-8-rokiv-tomu-prigaduemo-yak-tse-vidbuvalosya-11533549.html>.

квітня відбулися⁶⁹ перші бої з сепаратистами, пізніше з регулярними частинами ВС РФ, було оголошено про початок антитерористичної операції. Першим «мирним планом» мирного врегулювання війни став «Мирний план президента України щодо врегулювання ситуації в східних регіонах України»⁷⁰ або, як його ще називають, «мирний план Порошенка». Цей «мирний план» був представлений через декілька місяців після початку активної фази війни та приблизно через місяць⁷¹ після обрання Петра Порошенка президентом України. На мою думку, це пряме свідчення того, що як Україна так і президент не переслідували мети продовження війни, а з самого початку активно шукали можливості для мирного врегулювання.

«План Порошенка» складається з 15 пунктів, він передбачає⁷²: гарантії безпеки для учасників переговорного процесу, роззброєння незаконних збройних формувань, звільнення від відповідальності тих, хто склав зброю та не причетний до тяжких злочинів, створення зелених коридорів та виведення незаконних формувань, звільнення заручників та полонених, створення буферної зони на кордоні з Росією, звільнення адміністративних будівель та відновлення їхньої роботи, поновлення теле- та радіомовлення. Окрім цих кроків, «мирним планом» пропонуються⁷³ й політичні кроки та певні поступки, а саме: створення підрозділів для спільного патрулювання, децентралізація влади, що включає й захист російської мови, узгодження кандидатур губернаторів з представниками Донбасу, дострокові вибори (парламентські і місцеві), програми по відновленню інфраструктури та створенню робочих місць. «Мирний план Порошенка» як такий так і не став

⁶⁹ Там само

⁷⁰ Мирний план Президента України щодо врегулювання ситуації в східних регіонах України [Електронний ресурс]. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <http://surf.li/hfwve>

⁷¹ Кардаш Д. Війна почалася 9 років тому. Пригадуємо, як це відбувалося [Електронний ресурс] / Дмитро Кардаш. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://vsim.ua/Retro/viyna-pochalasya-8-rokiv-tomu-prigaduemo-yak-tse-vidbuvalosya-11533549.html>.

⁷² Петро Порошенко представив в Донбасі мирний план з врегулювання ситуації на сході України [Електронний ресурс] // Місія України при НАТО. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <https://nato.mfa.gov.ua/news/24485-petro-poroshenko-predstaviv-v-donbasi-mirnij-plan-z-vregulyuvannya-situaciji-na-skhodi-ukrajini>.

⁷³ Там само

основою для мирної угоди та припинення війни, тим не менш, на мою думку, він дав певний поштовх як для створення Мінських угод так і для появи наступних «мирних планів» в схожому форматі.

Наступною спробою мирного врегулювання російсько-української війни стали так звані Мінські угоди. П'ятого вересня 2014 року українською, російською сторонами, представницею ОБСЄ, а також ватажками так званих «лнр» та «днр» був підписаний Мінський протокол або як його ще називають Мінськ-1. З однієї сторони, підписи ватажків самопроголошених «лнр» та «днр» можна вважати певною легітимацією цих ватажків та маріонеткових утворень, від чого Україна до цього утримувалась та орієнтувалась на офіційну комунікацію та переговори лише з рф як з стороною конфлікту, з іншого боку, на думку⁷⁴ науковця Івана Артьомова, це була вимушена міра, оскільки ситуація на полі бою була скрутною і Україна потребувала якнайшвидшого введення режиму припинення вогню. Мінський протокол включає⁷⁵ в себе 12 пунктів, серед яких: негайне двостороннє припинення вогню; моніторинг дотримання режиму вогню місцією ОБСЄ; проведення децентралізації влади в Україні, в тому числі прийняття Закону про особливий статус в окремих районах Донецькою та Луганської областей; створення зони безпеки на російсько-українському кордоні за участі ОБСЄ; звільнення всіх заручників; прийняття Україною Закону про непереслідування осіб, що мають відношення до так званих «лнр» та «днр»; продовження загальнонаціонального інклюзивного діалогу; покращити гуманітарну ситуацію на Донбасі; провести дострокові місцеві вибори в окремих регіонах Луганської та Донецької областей України у відповідності із Законом про особливий статус; вивести незаконні військові утворення з

⁷⁴ МІНСЬКІ УГОДИ, ЇХ НАСЛІДКИ ТА ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ УКРАЇНИ. // Геополітика України: історія і сучасність. – 2020. – С. 47. URL: <file:///C:/Users/PC1/Downloads/207079-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-465712-1-10-20200702.pdf>

⁷⁵ «Протокол по итогам консультаций Трёхсторонней контактной группы относительно совместных шагов, направленных на имплементацию Мирного плана Президента Украины Петра Порошенко и инициатив президента России Владимира Путина» [Електронний ресурс]. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.osce.org/files/f/documents/a/a/123258.pdf>.

території України; ухвалити програму економічної відбудови Донбасу; гарантувати безпеку учасникам переговорного процесу.

Згодом, 12 лютого 2015 за погодженням лідерів країн «нормандської четвірки», а семи України, Франції, Німеччини та росії тристороння контактна група підписала Комплекс заходів з виконання мінських угод або Мінськ-2. Ця зустріч та угода стали реакцією⁷⁶ на труднощі, що виникли з імплементацією Мінського протоколу а також на ескалацію на лінію фронту. Фактично, Мінськ-2 – це⁷⁷ деталізація положень Мінську-1, оскільки угода містить послідовність виконання положень, а також чіткі терміни виконання зобов'язань. В тексті⁷⁸ документа можна знайти час початку режиму припинення вогню, відстані відведення важкого озброєння в залежності від калібру, а також ретельніше формулювання політичних пунктів, наприклад про відновлення соціально-економічних зв'язків або про характер проведення позачергових місцевих виборів, чи конституційну реформу з метою децентралізації. Отже, можна говорити, що Мінськ-2 покликаний чітко визначити обов'язки сторін, надати конкретні терміни їхнього виконання, допомогти уникнути суперечностей, що виникали під час трактування доволі розпливчастих положень в першій угоді. На мою думку, не дивлячись на те, що Мінські угоди так і не змогли стати вдалим завершенням мирного врегулювання російсько-української війни та де-факто остаточно перестали діяти, коли рф вийшла⁷⁹ з угоди визнавши незалежність так званих «днр» та «лнр» та розпочавши повномасштабне вторгнення, ці угоди все одно являються найбільш ефективною з усіх мирних ініціатив в контексті реальної практики та застосування на даний момент.

⁷⁶ МІНСЬКІ ДОМОВЛЕНОСТІ ЯК ЗАСІБ ВИРІШЕННЯ ПОЛІТИЧНИХ КОНФЛІКТІВ. // Гуманітарний корпус. – №8. – С. 55.

⁷⁷ Там само

⁷⁸ Повний текст документів, ухвалених на переговорах в Мінську [Електронний ресурс] // Український тиждень. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <https://tyzhden.ua/povnyj-tekst-dokumentiv-ukhvalenykh-na-peregovorakh-v-minsku/>.

⁷⁹ Путін: Мінських угод більше не існує [Електронний ресурс] // Європейська правда. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/02/22/7134452/>.

Оскільки після підписання Мінських угод фактична імплементація положення про дотримання режиму припинення вогню не була перманентною, війна де-факто продовжувалась, а різні дипломатичні зусилля не приносили очікуваної користі. Це викликало появу низки мирних планів, зокрема так званий «план Мореля», що має наступну офіційну назву: «Елементи для тимчасового закону про місцеві вибори в деяких районах Донецької і Луганської областей». Цей план акцентує увагу на необхідності проведення позачергових місцевих виборів в ОРДЛО та пропонує⁸⁰ правила, за якими вони мають відбутися: створення спеціального закону, нагляд з боку БДПЛ, визначення округів відповідно до напрацювань Робочої групи з політичних питань, мажоритарна або змішана (частково пропорційна для ОРДЛО) виборча система; ценз осілості кандидатів 5 років без урахування останніх двох років; тимчасові виборчі комісії, що складаються з представників зон, що охоплюються законом, тобто ОРДЛО та функціонують під головуванням члена ЦВК; комітет зі спільної акредитації ЗМІ, що допускатимуться до освітлення виборів; публікація результатів виборів ЦВК. В «плані Мореля» відносно небагато положень, що не стосуються проведення місцевих виборів, можна виділити⁸¹ наступні: режим припинення вогню; створення безпеки; повернення до нормального життя; амністія; прийняття закону про статус; гуманітарний доступ до усіх населених пунктів. Положення стосовно відведення озброєнь, вивід незаконних збройних формувань з території України, контроль Україною державного кордону та створення буферної зони з росією в «плані Мореля» повністю відсутні, що, на мою думку, робить його як мінімум неінклюзивним. Спочатку план був попередньо схвалений⁸² керівниками МЗС країн-учасниць «Нормандської групи», проте пізніше Україна відмовилась від плану, оскільки де-факто він

⁸⁰ Порошенко прокоментував "план Мореля" про вибори на Донбасі [Електронний ресурс] // LB.ua. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: https://lb.ua/news/2015/09/21/316497_poroshenko_prokommentiroval_plan.html.

⁸¹ Там само

⁸²Зерницький Р. Що таке формула Штайнмаєра і навіщо Росія, Франція і ФРН кваплять Україну її прийняти [Електронний ресурс] / Руслан Зерницький // Фокус. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://focus.ua/uk/politics/490333-formula-shtaynmayera-hto-ona-znachit-dlya-ukrainy-i-pochemu-germaniya-aktivno-nastaivaet-na-ee-prinyatii>.

не передбачав контролю виборів українською стороною. На практиці, цей план зазнав доволі серйозної критики з боку української сторони, про що свідчать⁸³ слова экс-президента Петра Порошенка, який заявив, що Україна притримується Мінських угод та буде проводити вибори за українським законодавством і, відповідно, не був реалізований.

Хронологічно наступним «мирним планом», що був представлений громадськості в 2018 році є «мирний план Авакова» або: «Стратегія відновлення цілісності України і деокупації Донбасу. Механізм малих кроків»⁸⁴, що був розроблений та опублікований экс-міністром МВС України Арсеном Аваковим. Важливо відзначити, що Аваков називає це «філософією вирішення проблеми»⁸⁵ і що на основі цієї стратегії «необхідно виробити план дій для кожного учасника процесу відновлення суверенітету і територіальної цілісності України»⁸⁶, отже можна зробити висновок, що це радше саме загальна стратегія мирного врегулювання війни, ніж конкретно прописані пункти для мирної угоди. План складається⁸⁷ з двох етапів: підготовчого і етапу деокупації. До підготовчого етапу входять⁸⁸: формування правового поля, що включає в себе ухвалення необхідних законів, зокрема Закону про амністію та Закону про колаборантів; вироблення та запровадження комунікаційної стратегії, що залучить до процесів деокупації та реінтеграції українське суспільство; залучення міжнародної миротворчої місії та міжнародних органів моніторингу. До етапу деокупації входять⁸⁹: узгодження та подальша деокупація окремих районів тимчасово окупованих районів Луганської та Донецької областей

⁸³ Порошенко прокоментував "план Мореля" про вибори на Донбасі [Електронний ресурс] // LB.ua. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: https://lb.ua/news/2015/09/21/316497_poroshenko_prokomentiroval_plan.html.

⁸⁴ СТРАТЕГІЯ ВІДНОВЛЕННЯ ЦІЛІСНОСТІ УКРАЇНИ І ДЕОКУПАЦІЇ ДОНБАСУ. "МЕХАНІЗМ МАЛИХ КРОКІВ" [Електронний ресурс]. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://blogs.pravda.com.ua/authors/avakov/5b1faf7a125a0/>

⁸⁵ Там само

⁸⁶ Там само

⁸⁷ СТРАТЕГІЯ ВІДНОВЛЕННЯ ЦІЛІСНОСТІ УКРАЇНИ І ДЕОКУПАЦІЇ ДОНБАСУ. "МЕХАНІЗМ МАЛИХ КРОКІВ" [Електронний ресурс]. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://blogs.pravda.com.ua/authors/avakov/5b1faf7a125a0/>

⁸⁸ Там само

⁸⁹ Там само

почергово, а не одночасно; відведення з цих районів формувань так званих «днр» та «лнр», створення демілітаризованої зони; взяття під контроль зазначених окремих ділянок та територій миротворчими силами спільно з ДПСУ, Національною поліцією, Національною гвардією України; підготовка та проведення місцевих виборів на звільнених територіях за українським законодавством; відновлення роботи всіх державних органів; початок реінтеграції регіонів (інші положення «плану» відносяться як раз до реінтеграції звільнених територій, що доцільно розглядати в рамках окремої роботи). Варто зазначити, що хоча «план Авакова» достатньо детальний, в ньому не йдеться про деокупацію АР Крим та вирішення низини інших важливих проблем. Не дивлячись на представлення⁹⁰ плану в США, та зокрема обговорення з віце-президентом Інституту миру США, «план Авакова» не був офіційно розглянутий та реалізований на вищих рівнях переговорів.

В 2019 році з'явився так званий «мирний план Сайдіка», - запропонований представником від ОБСЄ Мартіном Сайдіком. Варто зазначити, що визначення сутності та структурних складових цього плану ускладнюється відсутністю оригіналу документу у відкритому доступі, а отже його аналіз може відбуватись лише на основі коментарів, думок та тверджень політиків, що мали змогу особисто ознайомити з «мирним планом». «План Сайдіка» має на меті замінити собою Мінські угоди та має наступні положення⁹¹: залучити ООН до місцевих виборів в ОРДЛО; надання так званим «днр» та «лнр» статусу учасників переговорів та мирного врегулювання; формування поліцейських органів та судів з учасників збройних формувань; ухвалення Україною Закону про особливий статус та згода на місцеві вибори за

⁹⁰ Арсен Аваков обговорив з віце-президентом Інституту миру США план МВС по деокупації Донбасу [Електронний ресурс] // Портал МВС. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: https://mvs.gov.ua/uk/press-center/news/Arsen_Avakov_obgovoriv_z_vice_prezidentom_Institutu_miru_SSHA_plan_MVS_po_deokupacii_Donbasu_16687.

⁹¹ «Мирний план» Сайдіка-Апакана-Мореля містить асиметричні пропозиції, на яких досить важко починати переговори [Електронний ресурс] // Фонд Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://dif.org.ua/article/mirniy-plan-saydika-apakana-morelya-mistit-asimetrichni-propozitsii-na-yakikh-dosit-vazhko-pochinati-peregovori>.

правилами так званих «днр» та «лнр»; укладений договір має бути ухвалений українським та російським парламентами. Українська сторона негативно відреагувала на «план Сайдіка», що доводиться думкою⁹² Віце-спікера Верховної Ради Іриною Геращенко про важливість Ролі Сайдіка як координатора від ОБСЄ саме у контролі за виконанням вже існуючих Мінських угод або думкою⁹³ екс-президента Петра Порошенка про відсутність чітких положень про відновлення суверенітету України в плані. Фактично, «план Сайдіка» не став альтернативою як дійсним на той час Мінським угодам так і іншим обговорюваним «мирним планам».

Далі слід розглянути так звану «Формулу Штайнмаєра». По своїй суті - це⁹⁴ один з методів виконання Мінських угод, що був запропонований «Нормандській четвірці» Франком-Вальтером Штайнмаєром в 2015 році. «Формулу Штайнмаєра», на мою думку, можна назвати реакцією на труднощі, що виникли під час імплементації Мінських угод, тим не менш згодом стане зрозуміло що у розумінні цієї формули у Україні і росії виникнуть розбіжності у трактуванні. В «Формулі Штайнмаєра» йдеться⁹⁵ лише про надання «особливого статусу» ОРДЛО після проведення місцевих виборів, що передбачаються Мінськом-2. Основна відмінність, що пропонується Штайнмаєром полягає⁹⁶ у порядку дій, на відміну від Мінська-2 він пропонує спочатку провести вибори, а вже після цього передати Україні контроль над державним кордоном. Також в документі йдеться⁹⁷ про закон про амністію, припинення вогню та розведення озброєнь та військ,

⁹² Геращенко назвала мирний план від Сайдіка "самодіяльністю" [Електронний ресурс] // Укрінформ. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/2630189-gerasenko-nazvala-mirnij-plan-vid-sajdika-samodialnistu.html>.

⁹³ Порошенко прокоментував "план Сайдіка" щодо Донбасу [Електронний ресурс] // Уніан. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.unian.ua/politics/10433940-poroshenko-prokomentuvav-plan-saydika-shchodo-donbasu.html>.

⁹⁴ "Формула Штайнмаєра": що це таке [Електронний ресурс] // Уніан. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.unian.ua/politics/10787876-formula-shtaynmayera-shcho-ce-take.html>.

⁹⁵ Золоторьова О. "Формула Штайнмаєра": що це таке / Олена Золоторьова. // «ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ НАУКОВОЇ ДУМКИ В XXI СТОЛІТТІ». – 2022. С.39

⁹⁶ Поліщук І. Формула Штайнмаєра: від капітуляції до перемоги https://24tv.ua/formula_shtanmayera_shho_tse_take_sut_formuli_miru_dlya_ukrayini_n1205146. // 24 канал. – 2019. – Режим доступу до ресурсу:

⁹⁷ Там само

необхідність проведення виборів під пильним наглядом ОБСЄ. Тобто в іншому «Формула Штайнмаєра» спирається на положення Мінська-2.

В 2019 році «Формула Штайнмаєра» була узгоджена та підписана⁹⁸ трьохсторонньою контактною групою, тим не менш до її реальної імплементації не дійшло. В Україні підписання та реалізація цього документу була сприйнята негативно значною частиною громадян, що призвело до серії акцій протесту «Ні капітуляції»⁹⁹ в Києві та інших містах з вимогою відмовитися від «формули». В результаті процес імплементації був де-факто заморожений, а після початку повномасштабного вторгнення та фактичного виходу рф з мінських угод перестав згадуватись та розглядатись світовою спільнотою як реальний інструмент для мирного врегулювання війни.

Одним з останніх «мирних планів» врегулювання війни на Сході України перед повномасштабним вторгненням рф став «мирний план» першого президента України Леоніда Кравчука, що був представлений на широкий загал в 2020 році та має офіційну назву «План спільних кроків» щодо Донбасу. На жаль, знайти повний список положень плану у вільному доступі не є можливим, проте окремі його пункти публічно представлені. «План спільних кроків» передбачає¹⁰⁰ наступні дії: виведення з території України усіх військ рф та збройних угруповань так званих «лнр» та «днр» станом на початок 2021 року; скасування усіх незаконно прийнятих рішень та документів на території ОРДЛО, в тому числі російські паспорти та рублеву зону; повернення контролю над державним кордоном України за участю моніторингової місії ОБСЄ; спільне патрулювання (Національна поліція, місія ОБСЄ, громадяни України, що не приймали участь в бойових діях); Закони про місцеві вибори в ОРДЛО, амністію та особливий статус. В

⁹⁸ Там само

⁹⁹ "Ні капітуляції": у Києві пройшов багатотисячний марш [Електронний ресурс] // BBC news Україна. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-50046009>.

¹⁰⁰ Зеленюк Х. "У РФ НЕ ТЕ СТАНОВИЩЕ, ЩОБ ДИКТУВАТИ УМОВИ": ІНТЕРВ'Ю З КРАВЧУКОМ ПРО НОВИЙ ПЛАН ЩОДО ДОНБАСУ [Електронний ресурс] / Христина Зеленюк // ТСН. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://tsn.ua/ukrayina/u-rf-ne-te-stanovische-schob-diktuvati-umovi-interv-yu-z-kravchukom-pro-noviy-plan-schodo-donbasu-1666075.html>.

мирному плані також йдеться¹⁰¹ про те, що організація та проведення місцевих виборів в ОРДЛО можливі лише за попереднього виконання перелічених умов, отже можна побачити доволі серйозний контраст із «Формулою Штайнмасра», яка пропонує проведення виборів одним з перших пунктів до виконання.

«План спільних кроків» Леоніда Кравчука був підтриманий¹⁰² президентом України Володимиром Зеленським і представлений українською делегацією Тресторонній контактній групі в 2020 році. Проте, не дивлячись на те, що план став предметом обговорення «Мінського формату» на практиці він не став узгодженою дорожньою картою щодо виконання Мінського протоколу.

Після повномасштабного вторгнення РФ в Україну 24.02.2022 та значної деескалації війни світова спільнота з новим імпульсом продовжила шукати шлях до мирного врегулювання війни та створювати відповідні «мирні плани». Варто зазначити, що умовна географія «мирних планів» значно розширилась, враховуючи появу «мирних ініціатив» від Китаю або, наприклад, Бразилії. Це, на мою думку, можна пояснити тим, що економічні та політичні наслідки повномасштабної війни в Україні стали більш відчутними в усіх регіонах світу.

На саміті G20, що відбувся 15 листопада 2022 року президент України Володимир Зеленський представив світовій спільноті власну «формулу миру» для мирного врегулювання російсько-української війни, що відображає офіційну позицію України. Зеленський представив 10 загальних пунктів, з яких складається¹⁰³ «мирний план», а саме: ядерна безпека,

¹⁰¹ Там само

¹⁰² Президент вірить у реалізацію «Плану спільних кроків» для миру на Донбасі [Електронний ресурс] // Укрінформ. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3131630-prezident-virit-u-realizaciu-planu-spilnih-krokov-dla-miru-na-donbasi.html#>.

¹⁰³ З яких десяти пунктів складається мирний план Зеленського [Електронний ресурс] // Mind. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://mind.ua/news/20251364-z-yakih-desyati-punktiv-skladaetsya-mirnij-plan-zelenskogo>.

включно із безпекою на захопленій ЗАЕС; продовольча безпека, включно із експортом закордон української продовольчої продукції; енергетична безпека, тобто допомога Україні у відновленні енергетичної сфери та обмеження цін на російські енергетичні ресурси; звільнення всіх полонених військових та депортованих цивільних громадян України; територіальна цілісність України та дотримання росією статуту ООН; припинення бойових дій, повернення Україні контролю над державним кордоном та виведення окупаційних військ рф; правосуддя та трибунал для російських воєнних злочинців; захист довкілля та екології України, розмінування; недопущення повторної ескалації шляхом підписання Київського безпекового договору¹⁰⁴; підписання мирного договору, що фіксує завершення війни після виконання усіх попередніх умов. Можна зробити висновок, що цей «мирний план» задає порядок дій необхідних для мирного врегулювання війни та підписання майбутньої мирної угоди, тобто це радше дорожня карта для досягнення миру, аніж чіткі пункти для мирної угоди. Тобто цей алгоритм дій можна вважати бажаним та прийнятим для України станом на даний момент. Також важливо зазначити, що ця «формула миру» апелює не лише до виконання вимог росією але й передбачає¹⁰⁵ участь усіх небайдужих країн до подолання енергетичної, гуманітарної та інших криз, що виникли в Україні внаслідок російської агресії. Згодом, 23.04.2023 українська формула миру була підтримана¹⁰⁶ резолюцією Генеральної Асамблеї ООН «Про справедливий і сталий мир в Україні», що безумовно говорить про світове схвалення українського бачення мирного врегулювання війни.

¹⁰⁴ Єрмак А. КИЇВСЬКИЙ БЕЗПЕКОВИЙ ДОГОВІР THE KYIV SECURITY COMPACT [Електронний ресурс] / А. Єрмак, А. Ф. Расмуссен. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: https://www.president.gov.ua/storage/j-files-storage/01/15/93/cf0b512b41823b01f15fa24a1325edf4_1663050954.pdf.

¹⁰⁵ Формула миру: Зеленський назвав 10 умов припинення війни в Україні [Електронний ресурс] // Укрінформ. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3614525-formula-miru-zelenskij-nazvav-10-umov-pripinenna-vijni-v-ukraini.html>.

¹⁰⁶ Сі, Лула, Ердоган та інші «миротворці»: як російська пропаганда маніпулює закінченням війни та знецінює українську «формулу миру» [Електронний ресурс] / Л.Бідочко, П. Худіш, А. Колдомасов, П. Рудь // Детектор медіа. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: https://detector.media/propahanda_vplyvy/article/211024/2023-05-09-si-lula-erdogan-ta-inshi-myrotvortsi-yak-rosiyska-propaganda-manipulyuie-zakinchennyam-viyny-ta-znetsinyuie-ukrainsku-formulu-myru/.

З плином повномасштабної війни почали з'являтися нові «мирні плани», причому ці ініціативи з'явилися протягом короткого часу, таким чином за перші 5 місяців 2023 року з'явилося як мінімум 4 помітні в інформаційному просторі «мирні плани»: ватиканський, китайський, бразильський, африканський. Окремі експерти¹⁰⁷ вбачають в цьому певну закономірність і пов'язують їхню сутність та часові обставини виникнення з впливом росії, якій на даний момент часи вигідне перемир'я. Тим не менш стверджувати про наявність тої чи іншої тенденції можна лише після їхнього аналізу.

Так званий «китайський мирний план» був представлений рівно через рік з початку повномасштабного вторгнення РФ, а саме 24.02.2023. В документі оприлюдненому МЗС Китаю міститься¹⁰⁸ 12 пунктів врегулювання «української кризи», слово «війна» в «китайському мирному плані» не вживається. Ці пункти виглядають наступним чином¹⁰⁹: повага суверенітету та цілісності всіх країн світу, що визнаються міжнародним правом; відмова від ідеї «холодної війни», ефективна архітектура європейської безпеки; припинення вогню; відновлення діалогу між Україною та росією; розв'язання гуманітарної кризи, створення зелених коридорів для евакуації та інших механізмів захисту цивільного населення; створення сприятливих умов для захисту полонених та цивільної інфраструктури; дотримання конвенції з Ядерної безпеки та захист мирних атомних об'єктів; запобігання розповсюдженню та використанню ядерної, хімічної, біологічної зброї; ефективна реалізація Чорноморської зернової угоди; скасування «односторонніх санкцій»; підтримання глобальної економіки та

¹⁰⁷ Чому в інформаційному просторі за останні місяці з'явилося чотири нові «формули миру» — Огризко [Електронний ресурс] // NV. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://nv.ua/ukr/world/geopolitics/viyna-v-ukrajini-zvidki-vzvalosya-chotiri-novi-formuli-miru-ostanni-novini-50326620.html>.

¹⁰⁸ Кушпіт А. Китай оприлюднив текст "мирного плану" щодо війни в Україні: про що мовиться у 12 пунктах https://24tv.ua/mirniy-plan-kitayu-privinennya-viyni-tekst-dokumenta_n2262509 [Електронний ресурс] / Анастасія Кушпіт // 24 канал. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: https://24tv.ua/mirniy-plan-kitayu-privinennya-viyni-tekst-dokumenta_n2262509

¹⁰⁹ China's Position on the Political Settlement of the Ukraine Crisis. 2023-02-24 Ministry of the Foreign Affairs of the People's Republic of China.

URL: https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/zxxx_662805/202302/t20230224_11030713.html (date of access: 01.06.2023).

невикористання її як інструменту досягнення політичних цілей; сприяння міжнародним співтовариством у «пост-конфліктній» відбудові.

Оглянувши структурні складові «китайського мирного плану» варто зазначити, що Китай утримався від голосування за резолюцію ООН, що підтримала «українську формулу миру», в його мирному плані немає засудження агресії РФ, війна називається лише «кризою» або «конфліктом», а окремі положення декларують загальне бачення Китаю, без конкретизованих міркувань щодо України. На документ відреагував президент України Володимир Зеленський, заявивши наступне: «Мені здається, що це був не мирний план Китаю, не резолюція і не декларація. Це – не інфраструктура для чогось. Мені здається, що Китай показав свої думки»¹¹⁰. Тобто в політичному сенсі «мирний план Китаю» можна назвати неоднозначним, з одного боку бачимо опосередковане визнання суверенітету України, з іншого відсутність прямого засудження дій РФ та чіткої послідовності кроків для мирного врегулювання.

Також варто, бодай побіжно, загадати «мирний план від Бразилії», або як його ще називають «мирний план Лули». Його доволі часто згадують в медійному дискурсі, проте в реальності у відкритому доступі немає чогось, що можна було б назвати документом або бодай списком пунктів до реалізації, що слугували би дорожньою картою для врегулювання війни. Так званий «мирний план Лули», - це низка пропозицій та думок чинного президента Бразилії Луїса Інасіу Лули да Сілви стосовно війни в Україні та його бачення мирного врегулювання. Це викликає певні труднощі у визначенні структурних складових, тим не менш можна навести декілька положень, що декларуються¹¹¹ бразильським лідером: створити аналог G20 для мирного врегулювання війни за участю України, Росії та інших країн

¹¹⁰Кізілов Є. Зеленський про "мирну ініціативу" Китаю: Це не мирний план, але вже щось [Електронний ресурс] / Євген Кізілов // Українська правда. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <http://surl.li/hkcwb>

¹¹¹ Богданьок О. "Мирний план" президента Бразилії: МЗС запрошує да Сілву в Україну. *Суспільне Новини*. URL: <https://suspilne.media/449076-mirnij-plan-prezidenta-brazilii-mzs-zaprosue-da-silvu-v-ukrainu/> (дата звернення: 01.06.2023).

світу; поступитися Кримом на користь росії задля припинення війни. Отже бачимо, що до числа «мирних планів» відносять й ініціативи, що не мають конкретно прописаних та/або оприлюднених положень і мають значущі відмінності з українським баченням та «українською формулою миру», що була підтримана резолюцією Генеральної Асамблеї ООН. Реакція української сторони в обличчі відповіді речника МЗС Олега Ніколенко на цю ініціативу полягає¹¹² у нагадуванні необхідності завершення війни на основі запропонованої Володимиром Зеленським формулі миру.

Говорячи про «мирні плани», представлені після повномасштабного вторгнення РФ слід зазначити про так званий «мирний план Ватикану» або «мирний план Папи Римського». Не дивлячись на те, що в суспільному дискурсі та в медійному полі використовується поняття «мирного плану Ватикану», на мою думку, це не можна визначити як «мирний план», якщо ми розуміємо під цим терміном пропозицію, що складається з низки кроків для досягнення миру, оскільки у відкритому доступі можна знайти лише оціночні судження¹¹³ Папи Римського щодо війни з закликом до миру. Водночас, повідомляється¹¹⁴, що «мирний план Ватикану» існує проте на даний момент він секретний. В такому випадку будь-які дослідження та аналіз цієї мирної ініціативи можливі після її оприлюднення. Схожа ситуація складається і з так званим «Африканським мирним планом», - спільною¹¹⁵ ініціативою з врегулювання російсько-української війни президентів ПАР, Сенегалу, Єгипту, Уганди, Замбії та Республіки Конго. «Африканський мирний план» часто згадується в ЗМІ, проте на даний момент його положення публічно не оприлюднені, відбувся лише анонс мирного плану та

¹¹² Там само.

¹¹³ У недільній проповіді Папа Римський сказав два речення про українців [Електронний ресурс] // ua.mews. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://ua.news/ua/world/v-voskresnoj-propovedy-papa-rymskyj-skazal-dva-predlozhenyua-ob-ukrayntsah>.

¹¹⁴ Щоткіна К. МИРНИЙ ПЛАН ВАТИКАНУ ДЛЯ УКРАЇНИ: ПАПА ФРАНЦИСК РОБИТЬ МОСТИК [Електронний ресурс] / Катерина Щоткіна // ZN,UA. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://zn.ua/ukr/war/mirnij-plan-vatikanu-dlja-ukrajini-papa-frantsisk-robit-mostik.html>.

¹¹⁵ Собенко Н. Африканські країни пропонують мирний план для України та РФ — президент ПАР [Електронний ресурс] / Надія Собенко // Суспільне новини. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://suspilne.media/477886-afrikanski-kraini-proponuut-mirnij-plan-dla-ukraini-ta-rf-prezident-par/>.

намір представити його в Києві та Москві, отже на даний момент його аналіз не передбачається можливим.

В даному підрозділі були розглянуті структурні складові «мирних планів» врегулювання російсько-української війни, що були представлені як після початку російської агресії в 2014 році, так і після повномасштабного вторгнення в 2022-му році. З'ясування положень мирних ініціатив, їхніх завдань, інструментів, що вони пропонують та політичного контексту виникнення допоможе під час наступного етапу цього дослідження – порівняльного аналізу за визначеними раніше критеріями.

3. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ «МИРНИХ ПЛАНІВ»

3.1 Порівняльний аналіз «мирних планів», розроблених до 24 лютого 2022 року

Після визначення та опису критеріїв, за якими має відбутися порівняльний аналіз «мирних планів» та з'ясування структурних складових цих ініціатив можна розпочинати сам етап аналізу. Мною пропонується розділити процес аналізу на дві частину: аналіз «мирних планів», запропонованих до повномасштабного вторгнення РФ та після, оскільки умови та контекст виникнення в ці періоди значно відрізняються. Також, в разі неможливості провести аналіз певного мирного плану за певним критерієм, наприклад з причини відсутності положень, що відповідають критерію в «мирному плані», буде зазначена ця неможливість та роз'яснена її причина.

Отже переходимо до аналізу першої мирної ініціативи, а саме «мирного Плану Порошенка». Критерій №1 передбачає питання, чи пропонує «мирний план» зміну статусу-кво, що склався до 2014 року. На мою думку, цей план не передбачав докорінної зміни статусу-кво, наприклад прямо прописаних територіальних поступок на користь росії в ньому немає, тим не менш в «мирному плані Порошенка» йде мова лише про ОРДЛО, питання деокупації Криму не підіймається, що свідчить про те, що цей план передбачає мирне врегулювання війни лише на Сході України. Критерій №2 передбачає аналіз на предмет відповідності українському законодавству та міжнародному праву. Бачимо, що пункт 11 плану передбачає¹¹⁶ децентралізацію влади, в тому числі шляхом змін до чинної Конституції, прийнятті нових законів, наприклад про захист російської мови. В пункті 12 маємо наступне формулювання: « Узгодження губернаторів до виборів з представниками

¹¹⁶ Петро Порошенко представив в Донбасі мирний план з врегулювання ситуації на сході України [Електронний ресурс] // Місія України при НАТО. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <https://nato.mfa.gov.ua/news/24485-petro-poroshenko-predstaviv-v-donbasi-mirnij-plan-z-vregulyuvannya-situaciji-na-skhodi-ukrajini>.

Донбасу»¹¹⁷, що на перший погляд може здатись порушенням статті 8 Закону «Про місцеві державні адміністрації»¹¹⁸, оскільки в Україні губернатори не є виборними особами, а призначаються президентом за поданням Кабінету Міністрів. Тим не менш, в 12 пункті плану міститься також наступне: «(за умови погодження єдиної кандидатури, при розбіжностях - рішення приймає Президент)»¹¹⁹. В такому випадку, якщо цим пунктом не передбачаються прямі вибори губернаторів, а лише узгодження кандидату з президентом, то умова прийняття рішення президентом при розбіжностях, на мою думку, закону не порушує.

Говорячи про ймовірність реалізації, яка виступає критерієм №4, то основною проблемою, на мою думку, являється готовність рф до прийняття мирного плану та подальшого мирного врегулювання. Стосовно ймовірності реалізації конкретних положень цього «мирного плану» варто зазначити, що в рамках цієї роботи не є можливим оцінити її кількісні показники, проте можна виділити основні складності реалізації. Пункти плану¹²⁰, виконання яких залежить не лише від України, а й від рф: 1, 3, 4, 5, 6, 8. Детально ці пункти розкриті в другому підрозділі другого розділу цієї роботи. Ці пункти, як наприклад звільнення заручників або роззброєння напряму залежить від рф, а отже є ймовірність їхнього невиконання. Пункти плану¹²¹: 2,7,11, 13,14,15, наприклад програма створення робочих місць в ОРДЛО або децентралізація влади залежать від України і деякі з них можуть викликати труднощі в імплементації, оскільки для їхньої реалізації необхідні зміни в законодавстві, інші дії що передбачають політичний діалог та довгий процес ухвалення рішень.

¹¹⁷ Там само

¹¹⁸ Закон України Про місцеві державні адміністрації [Електронний ресурс] // Верховна Рада України – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14#Text>.

¹¹⁹ Петро Порошенко представив в Донбасі мирний план з врегулювання ситуації на сході України [Електронний ресурс] // Місія України при НАТО. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <https://nato.mfa.gov.ua/news/24485-petro-poroshenko-predstaviv-v-donbasi-mirnij-plan-z-vregulyuvannya-situaciji-na-skhodi-ukrajini>.

¹²⁰ Там само

¹²¹ Там само

Критерієм №5 виступає ефективність плану в питаннях припинення вогню, відведенню озброєнь та виведенню військ РФ з території України, обміну та звільненню полонених і заручників. В «мирному плані Порошенка» цьому критерію відповідають наступні пункти¹²²: 3,4,5,6. Маємо наявність усіх цих положень в «мирному плані», проте варто відзначити, що подекуди вони мають дещо декларативний характер, наприклад пункт 3 містить в собі лише «звільнення заручників», а пункт 6 лише одне слово,- «роззброєння», без зазначення конкретного шляху реалізації та контролю.

Що стосується критерію №7, а саме гарантій безпеки для України, в тому числі довгострокових третіми країнами/міжнародними організаціями. То бачимо відсутність в «мирному плані» відповідних положень, оскільки пункт 1 «мирного плану» передбачає¹²³ гарантії безпеки лише учасникам переговорів без зазначення третіх сторін-гарантів. В плані також відсутні положення, що відповідають критерію №8, що відповідає за механізми моніторингу виконання положень угоди (в разі, якщо «мирний план» стане текстом офіційної угоди). Чітку оцінку термінів реалізації від підписання до повного виконання, що відповідає критерію №9 надати неможливо, оскільки в «мирному плані Порошенка» відсутні будь-які терміни впровадження. Тим не менш, очевидно, що такі положення¹²⁴ як «децентралізація влади» або «відновлення об'єктів промисловості» не можуть бути проведені в стислі терміни.

Критерій аналізу №11 передбачає визначення «авторитету» автора плану та міжнародного визнання. Зрозуміло, що Петро Порошенко на момент представлення плану був чинним президентом України, представляв її інтереси на міжнародній арені, а тому його «мирний план» на той момент можна було вважати офіційною позицією України. Петро Порошенко під час

¹²² Там само

¹²³ Мирний план Президента. Повний текст [Електронний ресурс] // Укрінформ. – 2014.

https://www.ukrinform.ua/rubric-other_news/1676696-mirniy_plan_prezidenta_povniy_tekst_1948666.html.

¹²⁴ Там само

своєї каденції, як лідер України, був незмінним членом так званої «Нормандської четвірки», - дипломатичного формату для мирного врегулювання війни, а на основі його «мирного плану» був узгоджений Мінський протокол¹²⁵, що говорить про визнання його та його плану не лише міжнародною спільнотою але й росією, яка приймала участь в обговоренні та підписанні документу.

Дванадцятий критерій передбачає наявність засудження агресії рф та підтвердження суверенітету та територіальної цілісності України. В «мирному плані Порошенка» відсутнє¹²⁶ пряме засудження дій рф, проте наявні положення про відновлення діяльності органів влади в ОРДЛО та створенні буферної зони на кордоні з рф, що говорить про непряме але підтвердження суверенітету України. Критерій №13 передбачає з'ясування майбутнього формату відносин України-рф , сплату репарацій, суд над воєнними злочинцями. Бачимо відсутність положень стосовно формату подальших відносин та сплату репарацій, а стосовно кримінальної відповідальності представників незаконних формувань так званих «днр», «лнр» та рф з пункту 2 плану можна зробити висновок, що вона передбачається лише для підозрюваних у «тяжких злочинах».

Тепер можна почати аналіз Мінського протоколу та Комплексу заходів з виконання мінських угод, далі Мінськ-1 та Мінськ-2 відповідно. Я пропоную аналізувати ці документи одночасно, оскільки, Мінськ-2, на мою думку, по своїй суті являє деталізацію Мінську-1. Аналізуючи ці угоди за критерієм №1 можна сказати, що ними не передбачається пряме відчуження територій України, проте про деокупацію Криму в угодах не йдеться. Критерій №2. Найголовніша, на мою думку, невідповідність українському законодавству та міжнародному праву полягає у наявності підписів ватажків так званих «днр»

¹²⁵ Протокол Трехсторонней консультационной группы. OSCE.

URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/a/a/123258.pdf> (дата звернення: 01.06.2023).

¹²⁶ Петро Порошенко представив в Донбасі мирний план з врегулювання ситуації на сході України [Електронний ресурс] // Місія України при НАТО. – 2006.<https://nato.mfa.gov.ua/news/24485-petro-poroshenko-predstaviv-v-donbasi-mirnij-plan-z-vregulyuvannya-situaciji-na-skhodi-ukrajini>.

та «лнр» в Мінських угодах. Оскільки ні Україна, ні ООН не визнає так звані «народні республіки», їхні підписи не мають стояти в міжнародних угодах за участю України. Окрім цього Мінські угоди зобов'язують¹²⁷ Україну до внесення змін в законодавство шляхом ухвалення законів, наприклад «Про особливий порядок місцевого самоврядування в окремих районах Донецької та Луганської областей»¹²⁸, а також до проведення конституційної реформи, що передбачає надання «особливого статусу» ОРДЛО.

Говорячи про ймовірність реалізації Мінських угод, то можна їх вважати найпродуктивнішими з усіх мирних ініціатив на даний момент, оскільки Мінські угоди фактично стали єдиними офіційними документами між Україною та рф щодо мирного врегулювання війни. З однієї сторони Мінські угоди так і не стали останнім кроком до миру, оскільки політичні зобов'язання сторін так і не були реалізовані. Тим не менш, саме в рамках Мінських угод та роботи тристоронньої контактної групи за час бойових дій на Сході України було організовано¹²⁹ низку спроб введення режиму припинення вогню та відведення тяжких озброєнь, які подекуди сприяли тимчасовій деескалації та зменшення інтенсивності бойових дій та обстрілів. Реалізація низки пунктів угод частково або повністю залежить від рф, особливо пункти¹³⁰ 1,5,10 Мінського протоколу, що стосуються припинення бойових дій, виводу незаконних формувань з території України. Тому оцінюючи ймовірність реалізації цих угод або будь-якого іншого «мирного плану» завжди слід брати до уваги роль росії в мирному врегулюванні та ймовірний провал «плану» в разі бажання офіційної москви продовжувати війну.

¹²⁷ Комплекс заходів з виконання мінських угод. ПОВНИЙ ТЕКСТ [Електронний ресурс] // Українська правда. – 1502. : <https://www.pravda.com.ua/articles/2015/02/12/7058327/>.

¹²⁸ Закон України Про особливий порядок місцевого самоврядування в окремих районах Донецької та Луганської областей № 1680-VII [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1680-18#Text>.

¹²⁹ Історія угод про припинення вогню на Донбасі в цифрах і фактах [Електронний ресурс] // Армія inform. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://armyinform.com.ua/2020/11/02/istoriya-ugod-pro-prugrupnennya-vognyu-na-donbasi-v-cyfrakh-i-faktah/>.

¹³⁰ Протокол Трехсторонней консультационной группы. OSCE. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/a/a/123258.pdf> (дата звернення: 01.06.2023).

Про ефективність в питанні припинення вогню, виведення незаконних формувань з України та інших питань, що стосуються критерії №4 вже частково було сказано вище, під час аналізу угод за критерієм ймовірності реалізації. Варто сказати, що Мінський протокол регулює ці питання декларативно, без зазначень технічних деталей, важливих для реалізації, в той час як Комплекс заходів щодо виконання мінських угод деталізує ці положення: бачимо¹³¹ чітко прописані дату і час початку перемир'я в пункті 1; назви типів озброєнь та відстані відведення відповідно до їхнього типу та калібру в пункті 2; відведення п'ятиденного терміну на обмін «всіх на всіх» в пункті 6 тощо. Отже можна стверджувати, що положення, що стосуються цих питань прописані достатньо чітко, щоправда на практиці реалізувати їх в повній мірі не вдалось.

Щодо аналізу Мінських угод за критерієм №5, то в текстах угод відсутні безпекові гарантії для України, в тому числі й довгострокові. Що стосується подальших дипломатичних треків, то Мінськ-2 пунктом 13 пропонує¹³² розширити діяльність тристоронньої контактної групи, в тому числі й шляхом утворення робочих груп з окремих питань. Критерій №6. Мінський протокол передбачає¹³³ моніторингову місію ОБСЄ, що має контролювати режим припинення вогню відповідно до пункту 2 угоди, а також приймати участь та контролювати процес створення «зони безпеки» на кордоні відповідно до пункту 4. В свою чергу, Мінськ-2 деталізує¹³⁴ засоби моніторингу місії ОБСЄ, а також, в пункті 12, передбачає проведення місцевих виборів в ОРДЛО «з дотриманням відповідних стандартів ОБСЄ» та з моніторингом процесу виборів відповідною міжнародною організацією.

¹³¹ Комплекс заходів з виконання мінських угод. ПОВНИЙ ТЕКСТ [Електронний ресурс] // Українська правда. – 1502. : <https://www.pravda.com.ua/articles/2015/02/12/7058327/>.

¹³² Там само

¹³³ Протокол Трехсторонней консультационной группы. OSCE.

URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/a/a/123258.pdf>

¹³⁴ Комплекс заходів з виконання мінських угод. ПОВНИЙ ТЕКСТ [Електронний ресурс] // Українська правда. – 1502. <https://www.pravda.com.ua/articles/2015/02/12/7058327/>.

Отже бачимо, що моніторинг за виконанням угоди повністю передається ОБСЄ як стороні-посереднику.

Критерій №7. Мінськ-1 не містить в собі жодного чітко прописаного терміну виконання положень угоди, окрім таких формулювань як «негайно». Натомість Мінськ-2 для окремих положень надає¹³⁵ час для реалізації, наприклад 14 днів на відведення важких озброєнь після початку «режиму тиші» або 5 днів на обмін полоненими після відводу озброєнь. Повне відновлення контролю України над своїм державним кордоном мало відбутися «до кінця 2015 року», тобто на виконання цього положення давалося 10 місяців. Можемо вважати, що терміни та дати в Мінську-2 прописані достатньо чітко.

Аналізуючи Мінські угоди за восьмим критерієм порівняльного аналізу, мусимо сказати про «авторитет» автора плану та міжнародне визнання. Мінські угоди не мають єдиного автора плану, - це результат роботи тристоронньої групи, до якої входять делегації України, росії, а також представники ОБСЄ. Враховуючи підпис представника України другого президента України Леоніда Кучми, можемо вважати ці угоди як такі, що визнаються Україною. Тим не менш, Верховна Рада України не ратифікувала Мінські угоди як міжнародний договір, а тому їх прийнято вважати радше політичним, аніж юридичним обов'язком. Стосовно про міжнародне визнання Мінських угод, Мінськ-2 був ухвалений¹³⁶ в рамках переговорів «Нормандської четвірки», до якої окрім президентів України та росії входили президент Франції та канцлер Німеччини, що говорить про посередництво з боку двох провідних країн Європи.

Критерій №9. В обох Мінських угодах відсутні засудження дій РФ та пряме визнання цієї країни агресором або інші положення, що накладають

¹³⁵ Там само

¹³⁶ Підшибякін С. МІНСЬКІ УГОДИ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ / С. Підшибякін, Ю. Полтавець. // Літопис Волині. Всеукраїнський науковий часопис. – 2021. – С. 119. URL: <http://www.litopys.volyn.ua/index.php/litopys/article/view/236/186>

відповідальність на рф за розв'язану проти України війну. Проте Мінський протокол, в рамках пунктів¹³⁷ 4 та 10 передбачає повернення контролю над державним кордоном та виведення незаконних збройних формувань з території України, що свідчить про опосередковане визнання суверенітету та територіальної цілісності України в рамках цієї угоди. Я вживаю термін «опосередковане визнання», оскільки по-перше відсутній пункт про визнання росією суверенітету та територіальної цілісності України, а по-друге Мінські угоди не регулюють питання повернення анексованого Криму,- невід'ємної частини України. Що стосується критерію №10, то майбутній формат відносин України-рф визначається лише положенням про співпрацю в рамках тристоронньої контактної групи, що було згадано в рамках аналізу за критерієм №5. Положення стосовно сплати репарацій та передачі воєнних злочинців відсутні.

Далі слід провести аналіз «Елементів для тимчасового закону про місцеві вибори в деяких районах Донецької і Луганської областей» або «плану Мореля». Важливо нагадати, що «план Мореля» не є «мирним планом» в класичному розумінні, оскільки він не є інклюзивним та майже повністю спирається на вирішення однієї проблеми – створення закону, за яким пройдуть позачергові місцеві вибори в ОРДЛО. Аналізуючи за критерієм №1, можна констатувати, що цей план не передбачає докорінної зміни статусу-кво, наприклад відчуження регіонів України, проте пропонує серйозні зміни у виборчому законодавстві, що буде розглянуто в аналізі за наступними критеріями. Критерій №2. По своїй суті «план Мореля» пропонував¹³⁸ провести позачергові місцеві вибори на непідконтрольних Україні території, що суперечить українському законодавству та нормам міжнародного права.

¹³⁷ Протокол Трехсторонней консультационной группы. OSCE.

URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/a/a/123258.pdf> (дата звернення: 01.06.2023).

¹³⁸ Рахманін С. МОРЕЛЬСЬКІ ТЕЗИ. *Дзеркало тижня*. URL: https://zn.ua/ukr/internal/morelski-tezi_.html (дата звернення: 01.06.2023).

Також в «Плані Мореля» можемо побачити можливість¹³⁹ балатуватися на посаду голови місцевої ради з відсутнім цензом осілості, в плані є й інші пропозиції для тимчасового закону, що суперечать українському законодавству.

Критерій №3. «План Мореля» не був реалізований і на це є низка причин. По-перше невідповідність українському законодавству та, де-факто, пропозиція проводити місцеві вибори в ОРДЛО за правилами, що відрізняються від правил проведення місцевих виборів в інших регіонах України, по-друге, гарантовано провести конкуретні та відкриті вибори за українським законодавством на окупованій території неможливо навіть за наявності там спостерігачів. По-третє, проведення цих виборів не надало б гарантій виведення незаконних збройних формувань, що відповідно до Мінських угод мало відбутися в перший день виборів. Окремі політичні експерти, наприклад Віталій Портніков, вважають, що повернення окупованих територій на таких умовах фактично створять «державу в державі і федералізацію України»¹⁴⁰. Я погоджуюсь з цим твердженням, оскільки фактично це підриває суверенітет України та її унітарність.

Критерій №4. «План Мореля» декларативно затверджує¹⁴¹ припинення вогню, натомість в ньому повністю відсутні положення щодо відведення озброєнь, виведення незаконних формувань, відновлення кордонів, обміну полонених, створення зони безпеки на кордоні тощо. Отже можна стверджувати про низьку ефективність плану в цій галузі. Критерій №5. Ця ініціатива не передбачає жодних гарантій безпеки для України, подальше мирне врегулювання передбачається в форматі роботи ТКГ. Критерій №6.

¹³⁹ Порошенко прокоментував "план Мореля" про вибори на Донбасі [Електронний ресурс] // LB.ua. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: https://lb.ua/news/2015/09/21/316497_poroshenko_prokommentiroval_plan.html

¹⁴⁰ Портніков В. Морельські казуси Українська корупція і план Путіна. *Незалежний культурологічний часопис І*. URL: http://www.ji-magazine.lviv.ua/2015/Portnikov_Morelski_kazusy.htm (дата звернення: 05.06.2023).

¹⁴¹ Порошенко прокоментував "план Мореля" про вибори на Донбасі [Електронний ресурс] // LB UA. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: https://lb.ua/news/2015/09/21/316497_poroshenko_prokommentiroval_plan.html.

«План Мореля» передбачає¹⁴² спостереження БДПЛ ОБСЄ, в тому числі контроль над виборчим процесом. Критерій №7. Терміни реалізації положень плану в ньому відсутні, зазначається лише, що дата та терміни проведення виборів мають визначатися спеціальним законом. Критерій №8. Говорячи про «авторитет» автора плану, можна зазначити, що П'єр Морель являвся координатором робочої групи з політичних питань ТКГ. Екс-президент України Петро Порошенко назвав «план Мореля» «особистою думкою пана Мореля»¹⁴³ і зазначив, що Україна дотримуватиметься імплементації Мінських угод. Фактично, це можна вважати відмовою від цієї ініціативи. Критерій №9. В «плані Мореля» відсутні засудження російської агресії та пряме визнання територіальної цілісності України. Критерій №10. Цей план не передбачає подальшого формати дипломатичного формату відносин України з росією, окрім роботи ТКГ; сплата репарацій та видача воєнних злочинців не передбачаються.

Далі, керуючись хронологічною послідовністю, слід провести аналіз так званого «мирного плану Авакова» або «Механізму малих кроків». Критерій №1. Ця мирна ініціатива передбачає деокупацію та реінтеграцію тимчасово окупованих територій на Сході України. Проте, як і попередні «мирні плани» вона не розкриває як чином має відбутися деокупація Криму, тому поступається тим ініціативам, які пропонують такі механізми. Критерій №2. «Мирний план Авакова» передбачав¹⁴⁴ зміни в українському законодавстві шляхом прийняття Закону про амністію та Закону про калоборантів, завдання яких полягає в визначенні статусу громадян ОРДЛО: жертва окупації, учасник в силу обставин або злочинець (наприклад вчинення тяжких воєнних злочинів) та прийняття відповідних заходів у відповідності до Законів України. Місцеві вибори пропонується проводити на звільнених територіях і відповідно до українського законодавства. Єдиною явною невідповідністю

¹⁴² Там само

¹⁴³ Там само

¹⁴⁴ План деокупації Донбасу «Механізм малих кроків». *Надзвичайна ситуація*. URL: <https://ns-plus.com.ua/2018/07/27/plan-deokupatsiyi-donbasu-mehanizm-malyh-kroki/> (дата звернення: 01.06.2023).

чинному законодавству є пропозиція відновити участь громадян, що проживають в ОРДЛО у виборах до центральних органів влади не раніше ніж за 3-5 років з метою стабілізації регіону. Отже в «механізмі малих кроків» бачимо пропозиції щодо прийняття нових законів, а також одну значущу невідповідність чинному законодавству.

Критерій №3. Що стосується ймовірності реалізації цього «мирного плану», то на мою думку може виникнути ряд викликів. По-перше бачимо пропозицію введення міжнародної миротворчої місії, що на практиці малоймовірно, оскільки росія впродовж декількох років відхиляла¹⁴⁵ українську пропозицію щодо введення миротворчої місії ООН. По-друге прийняття запропонованих законів Верховною Радою не може гарантуватися, а без них цей план не є в повній мірі довершеним. По-третє, знову слід зважати на ймовірну неготовність росії до такого варіанту врегулювання війни. Критерій №4. Перший пункт плану пропонує¹⁴⁶ поступове відведення озброєнь та окупаційних військ за обумовлені лінії, створенні демілітаризованих зон та введенні миротворців на звільнені території, проте питання обміну не прописується. Критерій №5. Пропозиції щодо гарантій безпеки для України в «мирному плані Аваоква» відсутні, варіанти подальшого розвитку відносин з рф також відсутні. Критерій №6. Детально прописані положення щодо моніторингу відсутні, проте планом передбачається контроль з боку «блакитних касок»¹⁴⁷ щодо правопорядку та законності на де окупованих територіях. Критерій №7. В положеннях плану відсутні терміни повної деокупації тимчасово окупованих територій та виведення усіх незаконних формувань. Проте, цей «мирний план» значну увагу приділяє¹⁴⁸ реінтеграції регіону, включно з розмінуванням, усуненням

¹⁴⁵ Федорків М. Миротворці на Донбасі: реальність чи ілюзія у призмі часу?. *Армія Інформ*. URL: <https://armyinform.com.ua/2020/07/16/myrotvorczy-na-donbasi-realnist-chy-ilyuziya-u-pryzmi-chasu/> (дата звернення: 05.06.2023).

¹⁴⁶ План деокупації Донбасу “Механізм малих кроків”. *Надзвичайна ситуація*. URL: <https://ns-plus.com.ua/2018/07/27/plan-deokupatsiyi-donbasu-mehanizm-malyh-kroki/> (дата звернення: 05.06.2023).

¹⁴⁷ Там само

¹⁴⁸ Там само

техногенних ризиків тощо; відновлення «стабільності регіону» передбачається протягом не менше 10 років. Критерій №8. Автор цього мирного плану – экс-міністр МВС України (на той момент діючий) Арсен Аваков. Не дивлячись на неоднозначну громадську думку стосовно цього міністра та акції протесту, що проводились з метою його відставки, ця людина керувала силовим блоком, а тому мала пряме відношення до контролю за правопорядком, в тому числі на звільнених територіях. Окрім цього, як член Кабінету Міністрів він приймав участь у поданні законопроектів на розгляд Верховної Ради України, що могло зумовити його пряму участь у реалізації «мирного плану», якщо б вона відбулась. Тим не менш офіційної відповіді щодо «Механізму малих кроків» з боку президента або інших представників влади зафіксовано не було¹⁴⁹.

Критерій №9. Бачимо наявність в цьому плані аргументації необхідності прийняття зазначених вище законів, що полягає у сприянні відновленню територіальної цілісності України. Окрім цього в пункті 4 йдеться¹⁵⁰ про відновлення діяльності державних органів влади, що на мою думку, сприяє захисту суверенітету. Проте пряме засудження агресії рф відсутнє. Критерій №10. Сплата репарацій та визначення майбутнього формату відносин не передбачається, проте зазначена необхідність справедливого суду над колаборантами та тими, в кого «на руках кров»¹⁵¹.

Під час розгляду структурних складових «плану Сайдіка» було зазначено, що положення цього плану відсутні у відкритому доступі, а тому аналіз плану за даними критеріями може відбуватися лише за рахунок окремих, наявних положень, тому результат аналізу цього плану не можна вважати

¹⁴⁹ Дорош С. План Авакова по Донбасу. Чому мовчить Порошенко?. *BBC News Україна*. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-44436888> (дата звернення: 01.06.2023).

¹⁵⁰ План деокупації Донбасу “Механізм малих кроків”. *Надзвичайна ситуація*. URL: <https://ns-plus.com.ua/2018/07/27/plan-deokupatsiyi-donbasu-mehanizm-malyh-kroki/> (дата звернення: 01.06.2023).

¹⁵¹ Там само

комплексним та довершеним. Критерій №1. Оскільки в плані відсутні¹⁵² положення щодо деокупації та виводу з території України бойовиків так званих «днр» та «лнр» і натомість передбачені вибори за їхньої наявності на цій території, фактично цей план легітимізує ці маріонеткові утворення, окрім цього в плані відсутні положення щодо деокупації Криму. Це свідчить про явну зміну статусу-кво, що склався до 2014 року. Критерій №2. Щодо відповідності плану українському законодавству, то бачимо пропозицію, що полягає у спільній ратифікації угоди (якщо цей план стане угодою) українським та російським парламентами, в той час як український парламент,- окрема та незалежна гілка влади¹⁵³. Критерій №3. Ймовірність реалізації цього «мирного плану», на мою думку можна назвати низькою, оскільки він не надає жодних реальних гарантій Україні, фактично легітимізує маріонеткові республіки. Критерій №4. Загальні тези Мартіна Сайдіка, що характеризують його мирну ініціативу не розкривають яким чином має відбутися припинення вогню, створення зони безпеки та вивід окупаційних військ. Критерій №5. Конкретних гарантій безпеки для України не зазначається, проте йдеться про підписання «мирного плану» не лише росією та Україною, а й Францією та Німеччиною, що наклало б на ці країни політичну відповідальність за імплементацію плану. Критерій №6. За планом, має бути створене Європейське агентство з відновлення Донбасу, а також функціонувати миротворча місія ООН, що включає поліцейський та військовий контингенти, та моніторингова місія ОБСЄ. Детально їхні функції не описані. Критерій №7. Чіткі терміни реалізації плану відсутні. Критерій №8. Що стосується «авторитету» автора плану, то він був запропонований Спеціальним представником ОБСЄ Мартіном Сайдіком. Тим не менш, чинна на той час віце-спікер Верховної Ради Ірина Геращенко заявила, що пан Сайдіка немає мандату вирішення такого роду проблем «ані від ОБСЄ, ані

¹⁵² Степанковська Я. Що таке «план Сайдіка» і чому він викликав переполох у Києві. *Главком*. URL: <https://glavcom.ua/publications/shcho-take-plan-saydika-i-chomu-vin-viklikav-perepoloh-ne-tilki-u-kijeviale-y-u-moskvi-565632.html> (дата звернення: 01.06.2023).

¹⁵³ Там само

від нормандського формату»¹⁵⁴. Критерій №9. В плані відсутні засудження дій РФ та акцент на суверенітеті та територіальній цілісності України. Критерій №10. План не передбачає сплату репарацій та видачу воєнних злочинців, щодо майбутнього формату відносин, то зазначається лише про роботу Європейського агентства протягом 6-8 років.

Далі слід аналізувати «Формулу Штайнмаєра». Оскільки, по своїй суті «Формула Штайнмаєра» передбачає лише порядок імплементації положень Мінських угод, то вважаю доцільним провести аналіз лише за окремими критеріями. Критерій №3. «Формула Штайнмаєра» була офіційно узгодженою представниками ТКГ, в тому числі Леонідом Кучмою від України, проте порядок імплементації положень, що передбачав спочатку ухвалення закону про «особливий статус ОРДЛО», потім проведення місцевих виборів і після цього виведення окупаційних військ та передачу кордонів. Проте, експерти вважають¹⁵⁵, що в ході виборів можуть бути легалізовані представники так званих «ЛНР» та «ДНР» і контроль над кордонами де-факто буде переданий їм. Критерій №5. Реальних гарантій безпеки Україні ця «формула» не передбачає. Критерій №6. Механізм моніторингу, передбачений «Формулою Штайнмаєра» стосується лише проведення місцевих виборів під наглядом¹⁵⁶ БДПЛ ОБСЄ. Критерій №8. Автор плану, - на той час міністр МЗС Німеччини Франк-Вальтер Штайнмаєр. Як було зазначено вище, «Формула Штайнмаєра» була офіційно узгодженою та підписаною усіма сторонами ТКГ в 2019 році, проте ця ініціатива зазнала значної критики в середині України як з боку громадян, які долучалися до численних акцій протесту «Ні капітуляції»¹⁵⁷ так і з боку

¹⁵⁴ Там само

¹⁵⁵ Чем опасна для Украины «формула Штайнмайера»? [Електронний ресурс] // Телеканал ICTV. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: https://www.youtube.com/watch?v=6ySrufO9dy0&ab_channel=%D0%A2%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D0%BBICTV.

¹⁵⁶ Поліщук І. Формула Штайнмаєра: від капітуляції до перемоги https://24tv.ua/formula_shtanmayuera_shho_tse_take_sut_formuli_miru_dlya_ukrayini_n1205146. Поліщук // 24 канал. – 2019. – Режим доступу до ресурсу:

¹⁵⁷ "Ні капітуляції": колона дійшла до Майдану. *Українська Правда*.

URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2019/10/14/7229023/> (дата звернення: 01.06.2023).

низки обласних рад, наприклад Львівської, Вінницької, Хмельницької тощо. Фактично, такий опір в середині країни значно призупинив процес імплементації аж до повномасштабного вторгнення РФ, після якого ця мирна ініціатива, на мою думку, втратила актуальність.

Тепер слід провести наліз останнього «мирного плану» перед повномасштабним вторгненням РФ в цьому дослідженні, а саме аналіз «Плану спільних кроків» за авторством Леоніда Кравчука. Критерій №1. Ця ініціатива першим пунктом¹⁵⁸ передбачає повне звільнення окупованих територій Сходу України, проте, як і розглянуті раніше «мирні плани», не розглядає питання повернення Криму. Критерій №2. Цей план потребує змін в законодавстві, а саме прийняття законів про амністію, про вибори в ОРДЛО і особливий статус цих територій. Детальний опис законопроектів відсутній. Критерій №3. Ймовірність реалізації на мою думку низька але не через заплутані механізми імплементації плану або з інших причин, а через те, що «план спільних кроків» можна вважати невігидним для нинішньої влади РФ, оскільки він передбачає звільнення територій України, ліквідації так званих «ЛНР» та «ДНР» а також проведення місцевих виборів в останню чергу, після виконання усіх інших положень. Окрім цього сумніви щодо реалізації викликає 4 пункт¹⁵⁹, що декларує збільшення представників місії ОБСЄ в Україні в 4 рази, що хоч і піде на користь процесу моніторингу, потребує прийняття рішень та докладання додаткових зусиль для ОБСЄ.

Критерій №4. Цей «мирний план» носить декларативний характер та не є деталізованим, проте в ньому наявні положення щодо виведення всіх окупаційних військ та формувань з України, відновлення кордонів за сприяння ОБСЄ. Проте чіткого механізму припинення вогню та розведення озброєнь на першому етапі перемир'я в плані немає, питання обміну також

¹⁵⁸ Зеленюк Х. "У РФ НЕ ТЕ СТАНОВИЩЕ, ЩОБ ДИКТУВАТИ УМОВИ": ІНТЕРВ'Ю З КРАВЧУКОМ ПРО НОВИЙ ПЛАН ЩОДО ДОНБАСУ. *ТСН*. URL: <https://tsn.ua/ukrayina/u-rf-ne-te-stanovische-schob-diktuvati-umovi-interv-yu-z-kravchukom-pro-noviy-plan-schodo-donbasu-1666075.html> (дата звернення: 01.06.2023).

¹⁵⁹ Там само

не вирішене. Критерій №5. Прямих гарантій безпеки для України не прописано але 2 пункт плану передбачає¹⁶⁰ скасування усіх рішень рф на території ОРДЛО (рублевої зони, російських паспортів тощо), що на мою думку, сприяє розвитку стабільності в регіоні та зменшує потенційні ризики втручання з боку рф. Критерій №6 Основним інструментом моніторингу виконання положень плану виступає місія ОБСЄ, що має бути залучена до відновлення кордонів, патрулювання, підготовки та проведення місцевих виборів. Критерій №7. Цей «мирний план» передбачав початок виконання першого пункту, а саме виведення окупаційних військ «на початку 2021 року»¹⁶¹, останній пункт плану, а саме проведення виборів планувався на 31 березня 2021 року. Отже від підписання до повного виконання мало пройти близько трьох місяців, що значно швидше у порівнянні з іншими раніше описаними «мирними ініціативами».

Критерій №8. «Авторитет» автора плану, на мою думку, можна оцінювати як високий. Леонід Кравчук, - це перший Президент України та, на момент створення «Плану спільних кроків» представник України у ТКГ. Його ставлення щодо війни відображається не лише участю в ТКГ але й наступними словами: «опонент у нас один, один агресор — Росія»¹⁶². Документ був представлений на розгляд ТКГ проте російська сторона відмовилась¹⁶³ від цієї ініціативи. Критерій №9. Прямого засудження агресії рф немає, але опосередковане засудження присутнє, що виражається у вимозі скасувати всі рішення рф в ОРДЛО та дію російських нормативно-правових актів; чітко прописане повне відновлення контролю державного кордону на Сході України , що можна вважати підтвердженням її

¹⁶⁰ Чопа В. «План Кравчука» - який він, якщо без стереотипів. *Укрінформ*.

URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3135745-plan-kravchuka-akij-vin-akso-bez-stereotipiv.html> (дата звернення: 01.06.2023).

¹⁶¹ Там само

¹⁶² Зеленюк Х. "У РФ НЕ ТЕ СТАНОВИЩЕ, ЩОБ ДИКТУВАТИ УМОВИ": ІНТЕРВ'Ю З КРАВЧУКОМ ПРО НОВИЙ ПЛАН ЩОДО ДОНБАСУ. *ТСН*. URL: <https://tsn.ua/ukrayina/u-rf-ne-te-stanovische-schob-diktuvati-umovi-interv-yu-z-kravchukom-pro-noviy-plan-schodo-donbasu-1666075.html> (дата звернення: 01.06.2023).

¹⁶³ Казанський Д. План Кравчука. *Тиждень*. URL: <https://tyzhden.ua/plan-kravchuka/> (дата звернення: 01.06.2023).

територіальної цілісності. Критерій №10. Пункти плану, доступні у вільному доступу, не передбачають сплату репарацій, проте Закон про амністію, згаданий в плані, не має на меті звільнити від відповідальності злочинців, що вчинили тяжкі злочини проти України.

Вище був проведений порівняльний аналіз «мирних планів» врегулювання російсько-української війни, розроблених до повномасштабного вторгнення рф в 2022 році. Бачимо, що більшість ініціатив спирається на Мінські угоди та відрізняється між собою трактуванням положень угод та визначенням позачерговості їхньої реалізації. Зі спільного можна відмітити відсутність прямого засудження рф та визнання її агресором, відсутність зобов'язання сплачувати репарації, відсутність положень щодо деокупації Криму, відсутність довгострокових гарантій безпеки для України, відсутність визначення подальшого розвитку відносин між Україною та рф тощо. Відмінності полягали у підході до припинення вогню, відведення озброєнь, виведення окупаційних військ, визначенні порядку проведення місцевих виборів та надання ОРДЛО особливого статусу, рівня залученості ОБСЄ.

3.2 Порівняльний аналіз «мирних планів», розроблених у відповідь на повномасштабне вторгнення російської федерації

Порівняльний аналіз «мирних планів» в цьому підрозділі слід розпочати з «Української формули миру» представленої президентом України Володимиром Зеленським на саміті G20 в 2022 році. Критерій №1. Шостий пункт «мирного плану» передбачає¹⁶⁴ звільнення та деокупацію всіх територій України, будь-яких територіальних поступок на користь росії не передбачається. Критерій №2. «Українська формула миру» не містить в собі положень які б не відповідали чинному українському законодавству та Конституції. Окрім цього частина положень базується¹⁶⁵ на принципах та

¹⁶⁴ Формула миру: Зеленський назвав 10 умов припинення війни в Україні. *Укрінформ*. URL: <http://surl.li/hrkxx> дата звернення: 01.06.2023).

¹⁶⁵ Там само

джерелах міжнародного права, наприклад на статуті ООН, на виконанні якого базується пункт 5, або на підставі Будапештського меморандуму, що згадується в першому пункті плану, присвяченому ядерній безпеці. Критерій №3. Щодо ймовірності реалізації цього «мирного плану», то одразу варто зазначити, що він передбачає залучення не лише України та росії але й інших країн та міжнародних організацій. Наприклад, направлення місій МАГАТЕ на українське АЕС; залучення інших країн до продовольчої ініціативи Grain From Ukraine¹⁶⁶; застосування міжнародного механізму компенсації збитків¹⁶⁷ тощо. Можна прийти до висновку, що частина положень може бути реалізована без участі росії, в той час як інша частина має бути реалізована росією, якщо остання прагне мирного врегулювання.

Критерій №4. Оскільки «українська формула миру» складається з загальних принципів мирного врегулювання цієї війни, то тут ми не побачимо пунктів з конкретною датою та часом припинення вогню, визначенням ліній розмежування тощо, які були, наприклад, в Мінську-2. Проте шостий пункт містить¹⁶⁸ в собі чітке зобов'язання повного припинення бойових дій, виведення з України всіх військ РФ, відновлення контролю над усією лінією державного кордону. В свою чергу четвертий пункт присвячений¹⁶⁹ звільненню всіх полонених шляхом проведення обміну за принципом «всіх на всіх», а також повернення всіх українських політв'язнів, депортованих дорослих та дітей України. Отже наявні положення, на мою думку, відповідають тому, що передбачається цим критерієм. Критерій №5. Гарантії безпеки Україні та недопущення ескалації передбачаються¹⁷⁰ дев'ятим та десятим пунктами. Довгострокові гарантії безпеки можуть бути забезпечені підписанням багатосторонньої угоди Kyiv Security Compact, -

¹⁶⁶ Grain From Ukraine. *Ministry of Foreign Affairs of Ukraine*. URL: <https://mfa.gov.ua/en/grain-ukraine> (date of access: 01.06.2023).

¹⁶⁷ Формула миру: Зеленський назвав 10 умов припинення війни в Україні. *Укрінформ*. URL: <http://surl.li/hrkxx> дата звернення: 01.06.2023).

¹⁶⁸ Там само

¹⁶⁹ Там само

¹⁷⁰ Там само

окремого документу, в якому йдеться¹⁷¹ про інвестиції в оборонну галузь України, передачу озброєнь, обмін розвідданими, спільні тренувальні місії тощо. Отже «Українська формула миру» передбачає підписання окремого, змістовного договору, що передбачає гарантії безпеки Україні.

Критерій №6. Ця мирна ініціатива пропонує широке застосування механізмів міжнародного моніторингу та залученості. В сфері радіаційної та ядерної безпеки – місії МАГАТЕ; в сфері продовольчої безпеки – Туреччини та ООН; в сфері енергетичної безпеки – експертної місії ООН; в сфері звільнення депортованих громадян та полонених – участь країн-партнерів України. Логічно припустити, що в якості згоди рф на мирне врегулювання війни за принципами «Української формули миру», в конкретних угодах та дорожніх картах з'являться як конкретніші положення щодо моніторингу так і нові механізми. На даний момент ця ініціатива має найбільшу кількість таких запропонованих механізмів, що сприяються на моніторинг різними країнами та світовими організаціями. Критерій №7. Оскільки це загальні принципи, а не конкретна ратифікована угода, то тут ми немаємо чітких термінів реалізації, проте за словами Володимира Зеленського вони виглядатимуть наступним чином: «Максимум місяць на один пункт. Для деяких достатньо днів»¹⁷². Критерій №8. «Українська формула миру» була представлена президентом України Володимиром Зеленським, який за 102 та 106 статтями Конституції України виступає від імені України, представляє її в міжнародних відносинах, укладає міжнародні договори. Отже в Україні немає інших посадовців та політиків, які б мали більшої легітимності в сфері представництва її інтересів на міжнародній арені. Говорячи про міжнародне визнання цього мирного плану, то варто сказати, що по-перше він був

¹⁷¹ Єрмак А. КИЇВСЬКИЙ БЕЗПЕКОВИЙ ДОГОВІР THE KYIV SECURITY COMPACT МІЖНАРОДНІ ГАРАНТІЇ БЕЗПЕКИ ДЛЯ УКРАЇНИ: РЕКОМЕНДАЦІЇ. *Офіс Президента*.

URL: https://www.president.gov.ua/storage/j-files-storage/01/15/93/cf0b512b41823b01f15fa24a1325edf4_1663050954.pdf. ст 3

¹⁷² Формула миру: Зеленський назвав 10 умов припинення війни в Україні. *Укрінформ*. URL: <http://surl.li/hrkxxдата звернення: 01.06.2023>).

представлений на саміті G20, а по-друге вона була ухвалена¹⁷³ резолюцією Генеральної Асамблеї ООН, яку підтримали 141 з 193 країн-членів організації, що говорить про її міжнародне визнання як шляху до мирного врегулювання війни.

Критерій №9. Фактично, кожне положення «Української формули миру» містить в собі засудження агресії РФ та її злочинів. П'ятий пункт констатує¹⁷⁴ порушення Росією статуту ООН, визначає її агресором, вимагає від Росії підтвердити суверенітет та територіальну цілісність України в рамках сукупності численних міжнародних угод, статуту ООН та резолюцій Генеральної Асамблеї. Цей «мирний план», на мою думку, найбільше відповідає цьому критерію в порівнянні з іншими ініціативами. Критерій №10. Сьомий пункт «формули» присвячений¹⁷⁵ питанням створення спеціального трибуналу для розслідування злочинів РФ та справедливого покарання винних, а також питанню створення та застосування механізму, що за рахунок російських активів відшкодує всі збитки спричинені війною. Для реалізації цих положень запропоновані окремі спеціальні резолюції Генасамблеї ООН. Отже бачимо, що і в цьому питанні «Українська формула миру» пропонує значно більше за інші мирні ініціативи. Окремо варто зазначити, що цей «мирний план» є офіційною позицією України, а також має найбільший рівень міжнародного визнання, тому мирні рішення та майбутні угоди про врегулювання війни мають спиратись саме на неї.

Далі проводимо аналіз «Китайського мирного плану», що був представлений рівно через рік після початку повномасштабного вторгнення РФ. Критерій №1. Важливо відмітити, що в «Китайському мирному плані» відсутні такі формулювання як війна та російська агресія проти України. В першому пункті зазначається про необхідність дотримання статуту ООН,

¹⁷³ Собенко Н. Генасамблея ООН ухвалила резолюцію з українською "формулою миру". *Суспільне Новини*.

¹⁷⁴ Формула миру: Зеленський назвав 10 умов припинення війни в Україні. *Укрінформ*. URL: <http://surl.li/hrkxx> дата звернення: 01.06.2023).

¹⁷⁵ Там само

«підтримувати суверенітет і територіальну цілісність усіх країн»¹⁷⁶, що з однієї сторони означає визнання Китаєм територіальної цілісності України, проте з іншого боку чіткі положення щодо повної деокупації всіх територій України відсутні. Критерій №2. Щодо відповідності плану українському законодавству та міжнародному праву, то на мою думки основна невідповідність міститься в пункті 2, в якому йдеться про те, що «безпека регіону не повинна досягатися зміцненням чи розширенням військових блоків»¹⁷⁷. Це формулювання суперечить пункту 5 статті 85 Конституції України¹⁷⁸, в якій зазначено про стратегічний курс України на набуття членства в НАТО.

Критерій №3. Ймовірність реалізації цього плану я оцінюю як низьку, оскільки по-перше він не відповідає «Українській формулі миру», по-друге не містить чітких положень щодо відновлення територіальної цілісності України, а по-третє суперечить її стратегічному курсу. Критерій №4. «Китайський мирний план» декларативно зазначає необхідність припинення вогню, питання відведення озброєнь та виведення військ РФ ним не регулюються. Шостий пункт передбачає¹⁷⁹ сприяння обміну полоненими, проте не передбачає формату «всіх на всіх». Критерій №5. Детальний опис гарантій безпеки для України відсутній, присутні¹⁸⁰ положення щодо необхідності дотримання Чорноморської зернової угоди та Конвенції з ядерної безпеки. Критерій №6. Моніторинг та участь третіх сторін передбачає лише положення про Зернову угоду та участь в ній ООН. Критерій №7. Терміни реалізації «мирного плану» відсутні. Критерій №8.

¹⁷⁶ Кушніт А. Китай оприлюднив текст "мирного плану" щодо війни в Україні: про що мовиться у 12 пунктах. 24 канал. URL: https://24tv.ua/mirniy-plan-kitayu-pripinennya-viyni-tekst-dokumenta_n2262509 (дата звернення: 01.06.2023).

¹⁷⁷ Там само

¹⁷⁸ Конституція України - Розділ IV [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.president.gov.ua/ua/documents/constitution/konstituciya-ukrayini-rozdil-iv>.

¹⁷⁹ Кушніт А. Китай оприлюднив текст "мирного плану" щодо війни в Україні: про що мовиться у 12 пунктах. 24 канал. URL: https://24tv.ua/mirniy-plan-kitayu-pripinennya-viyni-tekst-dokumenta_n2262509 (дата звернення: 01.06.2023).

¹⁸⁰ Там само

«Китайський мирний план» був оприлюднений¹⁸¹ на сайті МЗС Китаю, а тому його можна вважати офіційною позицією Китаю щодо російсько-української війни та її врегулювання. Проте важливо відмітити той факт, що Китай утримався¹⁸² під час голосування Генеральної Асамблеї ООН щодо резолюції, яка підтримала «Українську формулу миру». Це, на мою думку, свідчить про різні погляди між Україною та Китаєм щодо мирного врегулювання війни.

Критерій №9. В цьому «мирному плані» відсутнє пряме засудження російської агресії, підтвердження суверенітету України можна вважати опосередкованим, про що було сказано вище. Критерій №10. Сплата репарацій або інші механізми компенсації збитків росією не передбачені, щодо подальшого формату відносин між Україною та РФ, 4 пункт плану передбачає «діалог і переговори»¹⁸³, розлогий опис відсутній.

Наступний план для аналізу, - «мирний план Бразилії» або «мирний план Луїзіани». Насамперед треба зазначити, що повний текст цього плану відсутній, а тому як і з «мирним планом Сайдіка», можна провести неповний аналіз за окремими критеріями, який буде ґрунтуватись лише на оприлюднених положеннях. Критерій №1. «Мирний план Бразилії» пропонує¹⁸⁴ Україні поступитися Кримом на користь росії, щоб закінчити війну та досягти миру. Отже цей план передбачає явну зміну статусу-кво, що склався до 2014 року. Критерій №2. Пропозиція відмовитись від Криму суперечить як українському законодавству згідно з яким АР Крим є

¹⁸¹ China's Position on the Political Settlement of the Ukraine Crisis. 2023-02-24 Ministry of the Foreign Affairs of the People's Republic of China.

URL: https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/zxxx_662805/202302/t20230224_11030713.html (date of access: 01.06.2023).

¹⁸² Кушніт А. Китай оприлюднив текст "мирного плану" щодо війни в Україні: про що мовиться у 12 пунктах. 24 канал. URL: https://24tv.ua/mirniy-plan-kitayu-pripinennya-viyni-tekst-dokumenta_n2262509 (дата звернення: 01.06.2023).

¹⁸³ China's Position on the Political Settlement of the Ukraine Crisis. 2023-02-24 Ministry of the Foreign Affairs of the People's Republic of China.

URL: https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/zxxx_662805/202302/t20230224_11030713.html (date of access: 01.06.2023).

¹⁸⁴ Ізвозікова А. Президент Бразилії запропонував Україні відмовитися від Криму "в обмін на спокій". Суспільне новини. URL: <https://suspilne.media/438273-prezident-brazilii-zaproponuvav-ukraini-vidmovitisa-vid-krimu-sob-pripiniti-vijnu> (дата звернення: 01.06.2023).

невід’ємною частиною України так і нормам міжнародного права, а також це суперечить «Українській формулі миру», що передбачає деокупацію всіх територій України. Критерій №3. Ймовірність реалізації такого плану я оцінюю як вкрай низьку, з розглянутих вище причин. Критерій №4. У відкритому доступі відсутні положення плану, що могли б регламентувати питання обміну, введення режиму тиші, відведення озброєнь та виведення військ рф. Критерій №5. У відкритому доступі відсутні положення щодо гарантій безпеки для України. Критерій №6. Механізмів моніторингу виконання плану у відкритому доступі та/або вони не передбачаються. Критерій №7. Оцінка термінів реалізації плану відсутня. Критерій №8. Автор плану – чинний президент Бразилії Луїс Інасіу Лула да Сілва. Він не засудив вторгнення рф в Україну та заявив наступне «Зараз марно продовжувати говорити, хто правий, а хто винен»¹⁸⁵. Це свідчить про те, що Бразилія офіційно не виступає на боці України, а претендує на умовний нейтралітет. Звідси можна зробити висновок, що «мирний план від Бразилії» на даний момент не відповідає національним інтересам України та її баченню мирного врегулювання війни.

Критерій №9. Пряме засудження російської агресії у положеннях плану, що наявні у відкритому доступі відсутнє. Щодо підтвердження суверенітету України, то пропозиція поступитися Кримом на користь рф свідчить про те, що даний план не визнає суверенітету та територіальної цілісності України. Критерій №10. Наявні положення плану не передбачають сплати репарацій та створення трибуналу для розслідування військових злочинів рф. Щодо майбутнього формату відносин, то цей «мирний план» пропонує¹⁸⁶ створити аналог G20, так званий «клуб миру», в рамках якого має вирішуватися

¹⁸⁵ Давигора О. "Марно шукати винних": президент Бразилії оскардився заявою про війну в Україні. *Новини України - останні новини України сьогодні - УНІАН*. URL: <https://www.unian.ua/world/prezident-braziliji-oskandalivsya-zayavoyu-pro-viynu-v-ukrajini-12234453.html> (дата звернення: 01.06.2023).

¹⁸⁶ Богданьок О. "Мирний план" президента Бразилії: МЗС запрошує да Сілву в Україну. *Суспільне Новини*. URL: <https://suspline.media/449076-mirnij-plan-prezidenta-brazilii-mzs-zaprosue-da-silvu-v-ukrainu/> (дата звернення: 01.06.2023).

питання мирного врегулювання війни. Отже аналіз цього плану відбувся лише на основі відкритих даних щодо нього, можливо, згодом буде запропонована альтернативна версія.

Схожу ситуацію маємо і з «мирним планом Ватикану». Через відсутність у відкритому доступі його положень, провести змістовний та послідовний аналіз за всіма заданими критеріями на даний момент неможливо. Схожу ситуацію маємо і з так званим «мирним планом від Африки», - спільної ініціативу лідерів Замбії, Сенегалу, ПАР, Уганди, Єгипту, Республіки Конго. У відкритому доступі наявні лише декілька положень плану, які неможливо аналізувати за усіма передбаченими критеріями. Критерій №3. Зазначається, що «мирний план Африки» передбачає¹⁸⁷ початок переговорів між Україною та РФ щодо мирного врегулювання війни без виведення військ РФ. На мою думку, це не є ймовірним, оскільки «Українська формула миру», що являє собою офіційну позицію України передбачає початок переговорів лише після повного виведення військ РФ з усіх територій України. На жаль, за іншими критеріями не можемо провести аналізу цього плану, який міг би претендувати на об'єктивність через відсутність інших деталей плану.

В цьому розділі був проведений порівняльний аналіз «мирних планів» врегулювання російсько-української війни за заданими раніше, починаючи з планів, що з'явилися в 2014 році, закінчуючи тими, що були представлені в 2023 році. Можна стверджувати, що «мирні плани» створені до початку повномасштабного вторгнення та після відрізняються між собою. Особливо ця кореляція помітна в українських мирних ініціативах. Доречно, в даному випадку, також зазначити слова Міністра закордонних справ України Дмитра Кулеби: «безконтрольне поширення пропозицій призводить до того, що

¹⁸⁷ Собенко Н. "Мирний план" Африки: Києву пропонують переговори з Москвою без виведення військ РФ з України. *Суспільне новини*. URL: <https://suspilne.media/484741-mirnij-plan-afriki-kievu-proponuut-peregovori-z-moskvou-bez-vivedenna-vijsk-rf-z-ukraini/> (дата звернення: 01.06.2023).

таких пропозицій стає надто багато"¹⁸⁸, а також: «саме тому Україна пропонує міжнародній спільноті зосередитись на "формулі миру", запропонованій президентом України»¹⁸⁹.

¹⁸⁸ Європейська правда. Кулеба застеріг від появи мирних планів для України “мов грибів після дощу”. *Європейська правда*. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2023/05/22/7162205/> (дата звернення: 01.06.2023).

¹⁸⁹ Там само

ВИСНОВКИ

В ході дослідження виконані основні його завдання. По-перше, на основі наукових робіт Якоба Берковіча, Дональда Віттмана, Юргена Дедрінга, Йохана Ботеса та інших науковців визначено загальнотеоретичні аспекти теми мирного врегулювання воєн. Було розкрито суть низки явищ у політологічному контексті – вирішення конфліктів, управління конфліктами, трансформація конфліктів. Також описаний практичний інструментарій для мирного врегулювання воєн: дипломатичні, правові та політичні, а також відповідні їм підкатегорії. Виявлені основні фактори, що впливають на перебіг та врегулювання війни, наприклад характер причин війни або стратегії сторін. В роботі продемонстровано використання раціональної моделі (*rational model approach*) для аналізу умов, за яких сторони конфлікту погоджуються на мирну угоду. Окрім цього, нами описані інші підходи до вивчення теми мирного врегулювання воєн, наприклад, феміністичний або соціально-психологічний, що демонструє неабияку наукову залученість до дослідження цієї теми.

По-друге, були розглянуті роботи, статті та вторинні джерела, що зосереджуються саме на проблематиці мирного врегулювання російсько-української війни, розглядають хронологію подій, «мирних планів», труднощів, що виникли під час процесу мирного врегулювання. Наприклад, описується підхід Сергія Куделі до мирного врегулювання війни, що базується на розробці та впровадженні в Україні нової інституційної структури, що передбачає децентралізацію влади, передачу на місцевий рівень в Донецькій та Луганській областях України окремих повноважень. В підрозділі також розглянуті інші підходи: характеристика проблем, що стали на заваді реалізації Мінських угод та мирного врегулювання за Крістіаном Отландом; процес мирного врегулювання як елемент стратегії росії у гібридній війні та гіпотеза впливу концептуальної плутанини в питанні визначення війни/збройного конфлікту на обрання невірної стратегії

врегулювання війни Україною, що запропоновані Григорієм Перепелицею. Нами продемонстрована різноманітність наукових підходів до вивчення проблематики мирного врегулювання російсько-української війни.

В другому розділі роботи сформовані, перераховані та пояснені 10 критеріїв для порівняльного аналізу «мирних планів». Ці критерії базуються на різних важливих параметрах: статус-кво, терміни реалізації угоди, гарантії виконання угоди, гарантії безпеки, міжнародна залученість до імплементації, регулювання питання обміну полоненими та впровадження режиму припинення вогню, засудження агресії РФ, визнання суверенітету та територіальної цілісності України, деокупація територій, відповідність Конституції України, законам України та міжнародним угодам тощо. Окрім цього, в ході дослідження, в другому розділі роботи ми розкрили сутність, структурні складові, положення основних угод та «мирних планів». Викладені та пояснені не лише пункти цих документів та ініціатив, але й обставини їхньої появи, взаємозв'язок один з одним тощо. Таким чином вдалося встановити, що окремі «мирні плани» мають дуже обмежений функціонал, наприклад, «мирний план Сайдіка» передбачає лише порядок проведення місцевих виборів в ОРДЛО, в той час як, наприклад, «Китайський мирний план» оперує поняттями світової економічної та ядерної безпеки, гуманітарної кризи тощо.

В ході порівняльного аналізу, за допомогою застосування вищеописаних критеріїв, вдалося розібрати ключові аспекти «мирних планів», назвати рішення, що вони пропонують для вирішення тих чи інших проблем та/або виявити слабкі місця, що полягають у недостатній/відсутній інформації щодо вирішення окремих питань пов'язаних з мирним врегулюванням війни. Наочно розкрита різниця між розглянутими «мирними планами». В дослідженні визначено «мирний план», який передбачає докорінну зміну статусу-кво, що склався до 2014 року, шляхом відмови Україною від Криму на користь росії - «план Лули»; «мирний план», що передбачає початок

переговорного процесу без виведення військ РФ з України – «план від Африки»; низку планів, в яких не розкриваються питання обміну – «план Кравчука», «план Сайдіка», «план Авакова» тощо. В ході порівняльного аналізу також виявлено, що відповіді на найбільшу кількість питань, передбачених визначеними критеріями, станом на сьогодні, надає «Українська формула миру», окрім цього, вона виявилась єдиною «мирною ініціативою», яка прямо декларує необхідність звільнення всіх окупованих територій України, включно з Кримом, не містить у собі невідповідностей з чинним українським законодавством та нормами міжнародного права. Окрім цього, проведене дослідження дало нам можливість виокремити загальні тенденції розвитку «мирних планів» та відмінності «мирних ініціатив» запропонованих до повномасштабного вторгнення РФ і після нього. «Мирні плани», запропоновані до повномасштабного вторгнення мають тенденцію до трактування положень Мінських угод та почерговості їхньої імплементації, також здебільшого ці «мирні плани» представлені українськими та європейськими політиками, дипломатами, державними службовцями. В свою чергу, «мирні ініціативи», що з'явилися після 24.02.2022, не мають значного спільного базису, окрім загальної ідеї досягнення миру, а також географія їхнього походження значно розширилася, маємо «мирні плани» з Європи, Азії, Африки, Південної Америки, що говорить про значне зростання впливу російсько-української війни на світову політику.

Таким чином, результати цього дослідження та порівняльного аналізу, проведеного в ньому, можна використати як емпіричну базу для подальшого детального порівняння «мирних планів» за окремим аспектом або для розуміння їхнього політичного орієнтиру, переслідуванні інтересів України, Росії або третьої сторони. Розроблений нами авторський інструментарій може використовуватися для подальшого порівняльного аналізу нових «мирних планів» врегулювання українсько-російської війни, а також може

бути вдосконалений та модифікований, що стане в нагоді для наукового вивчення «мирних ініціатив» врегулювання інших війн та збройних конфліктів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Арсен Аваков обговорив з віце-президентом Інституту миру США план МВС по деокупації Донбасу [Електронний ресурс] // Портал МВС. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: https://mvs.gov.ua/uk/press-center/news/Arsen_Avakov_obgovoriv_z_vice_prezydentom_Institutu_miru_SSH_A_plan_MVS_po_deokupacii_Donbasu_16687.
2. Белкін Ф.М ПРОБЛЕМА МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ ГАРАНТІЙ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ЯК БЕЗ'ЯДЕРНОЇ ДЕРЖАВИ: ВІД БУДАПЕШТУ-1994 ДО РАМШТАЙНУ-2022. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. URL: http://lsej.org.ua/10_2022/12.pdf
3. Богданьок О. "Мирний план" президента Бразилії: МЗС запрошує да Сілву в Україну. *Суспільне Новини*. URL: <https://susplne.media/449076-mirnij-plan-prezidenta-brazilii-mzs-zaprosue-da-silvu-v-ukrainu/> (дата звернення: 01.06.2023).
4. Геращенко назвала мирний план від Сайдіка "самодіяльністю" [Електронний ресурс] // Укрінформ. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/2630189-gerasenko-nazvala-mirnij-plan-vid-sajdika-samodialnistu.html>.
5. Давигора О."Марно шукати винних": президент Бразилії оскандалився заявою про війну в Україні. *Новини України - останні новини України сьогодні - УНІАН*. URL: <https://www.unian.ua/world/prezident-braziliji-oskandalivsyu-zaavyou-pro-viynu-v-ukrajini-12234453.html> (дата звернення: 01.06.2023).
6. Дібрівна Е. НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО ЧИ МІЖНАРОДНЕ ПРАВО: КОМУ ПРІОРИТЕТ?. *Кабінет Експертів*. URL: <https://vsirazom.ua/cabinet/nacionalne-zakonodavstvo-chi-mizhnarodne-pravo-komu-prioritet/>
7. Дорош С. План Авакова по Донбасу. Чому мовчить Порошенко?. *BBC News Україна*. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-44436888> (дата звернення: 01.06.2023).
8. Європейська правда. Кулеба застеріг від появи мирних планів для України "мов грибів після дощу". *Європейська правда*. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2023/05/22/7162205/> (дата звернення: 01.06.2023).

9. Єрмак А. КИЇВСЬКИЙ БЕЗПЕКОВИЙ ДОГОВІР THE KYIV SECURITY COMPACT МІЖНАРОДНІ ГАРАНТІЇ БЕЗПЕКИ ДЛЯ УКРАЇНИ: РЕКОМЕНДАЦІЇ. *Офіс Президента*.
URL: https://www.president.gov.ua/storage/j-files-storage/01/15/93/cf0b512b41823b01f15fa24a1325edf4_1663050954.pdf. С 3
10. Закон України Про місцеві державні адміністрації [Електронний ресурс] // Верховна Рада України – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14#Text>.
11. Закон України Про особливий порядок місцевого самоврядування в окремих районах Донецької та Луганської областей № 1680-VII [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1680-18#Text>.
12. Закон України Про місцеві державні адміністрації [Електронний ресурс] // Верховна Рада України – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14#Text>.
13. З яких десяти пунктів складається мирний план Зеленського [Електронний ресурс] // Mind. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://mind.ua/news/20251364-z-yakih-desyati-punktiv-skladaetsya-mirnij-plan-zelenskogo>.
14. Золоторьова О. "Формула Штайнмаєра": що це таке / Олена Золоторьова. // «ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ НАУКОВОЇ ДУМКИ В ХХІ СТОЛІТТІ». – 2022. С.39
15. Зеленюк Х. "У РФ НЕ ТЕ СТАНОВИЩЕ, ЩОБ ДИКТУВАТИ УМОВИ": ІНТЕРВ'Ю З КРАВЧУКОМ ПРО НОВИЙ ПЛАН ЩОДО ДОНБАСУ. *ТСН*. URL: <https://tsn.ua/ukrayina/u-rf-ne-te-stanovische-schob-diktuvati-umovi-intervyu-z-kravchukom-pro-noviy-plan-schodo-donbasu-1666075.html> (дата звернення: 01.06.2023).
16. Зерницький Р. Що таке формула Штайнмаєра і навіщо Росія, Франція і ФРН кваплять Україну її прийняти [Електронний ресурс] / Руслан Зерницький // Фокус. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://focus.ua/uk/politics/490333-formula-shtaynmayera-hto-ona-znachit-dlya-ukrainy-i-pochemu-germaniya-aktivno-nastaivaet-na-ee-prinyatii>.
17. Ізвоцікова А. Президент Бразилії запропонував Україні відмовитися від Криму "в обмін на спокій". *Суспільне новини*. URL: <https://susplne.media/438273-prezident-brazilii-zaproponuvav-ukraini-vidmovitisa-vid-krimu-sob-pripiniti-vijnu> (дата звернення: 01.06.2023)

18. Історія угод про припинення вогню на Донбасі в цифрах і фактах [Електронний ресурс] // Армія inform. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://armyinform.com.ua/2020/11/02/istoriya-ugod-pro-prypynennya-vognyu-na-donbasi-v-czyfrah-i-faktah/>.
- 19 Казанський Д. План Кравчука. *Тиждень*. URL: <https://tyzhden.ua/plan-kravchuka/> (дата звернення: 01.06.2023).
20. Кардаш Д. Війна почалася 9 років тому. Пригадуємо, як це відбувалося [Електронний ресурс] / Дмитро Кардаш. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://vsim.ua/Retro/viyna-pochalasya-8-rokiv-tomu-prigaduemo-yak-tse-vidbuvalosya-11533549.html>.
21. Кізілов Є. Зеленський про "мирну ініціативу" Китаю: Це не мирний план, але вже щось [Електронний ресурс] / Євген Кізілов // Українська правда. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <http://surl.li/hkcwb>
22. Комплекс заходів з виконання мінських угод. ПОВНИЙ ТЕКСТ [Електронний ресурс] // Українська правда. – 1502. : <https://www.pravda.com.ua/articles/2015/02/12/7058327/>.
23. Конституція України
24. Кушпіт А. Китай оприлюднив текст "мирного плану" щодо війни в Україні: про що мовиться у 12 пунктах. *24 канал*. URL: https://24tv.ua/mirniy-plan-kitayu-pripinennya-viyni-tekst-dokumenta_n2262509 (дата звернення: 01.06.2023).
25. МІНСЬКІ ДОМОВЛЕНОСТІ ЯК ЗАСІБ ВИРІШЕННЯ ПОЛІТИЧНИХ КОНФЛІКТІВ. // Гуманітарний корпус. – №8. – С. 55.
26. МІНСЬКІ УГОДИ, ЇХ НАСЛІДКИ ТА ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ УКРАЇНИ. // Геополітика України: історія і сучасність. – 2020. – С. 47. URL: <file:///C:/Users/PC1/Downloads/207079-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-465712-1-10-20200702.pdf>
27. «Мирний план» Сайдіка-Апакана-Мореля містить асиметричні пропозиції, на яких досить важко починати переговори [Електронний ресурс] // Фонд Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://dif.org.ua/article/mirniy-plan-saydika-apakana->

[morelya-mistit-asimetrichni-propozitsii-na-yakikh-dosit-vazhko-pochinati-peregovori.](#)

28. Мирний план Президента України щодо врегулювання ситуації в східних регіонах України [Електронний ресурс]. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <http://surl.li/hfwve>

29. "Ні капітуляції": колона дійшла до Майдану. *Українська Правда*. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2019/10/14/7229023/> (дата звернення: 01.06.2023).

30. План деокупації Донбасу “Механізм малих кроків”. *Надзвичайна ситуація*. URL: <https://ns-plus.com.ua/2018/07/27/plan-deokupatsiyi-donbasu-mehanizm-malyh-kroktiv/> (дата звернення: 01.06.2023).

31. Підшибякін С. МІНСЬКІ УГОДИ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ / С. Підшибякін, Ю. Полтавець. // Літопис Волині. Всеукраїнський науковий часопис. – 2021. – С. 119. URL: <http://www.litopys.volyn.ua/index.php/litopys/article/view/236/186>

32. План деокупації Донбасу “Механізм малих кроків”. *Надзвичайна ситуація*. URL: <https://ns-plus.com.ua/2018/07/27/plan-deokupatsiyi-donbasu-mehanizm-malyh-kroktiv/> (дата звернення: 01.06.2023).

33. Петро Порошенко представив в Донбасі мирний план з врегулювання ситуації на сході України [Електронний ресурс] // Місія України при НАТО. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <https://nato.mfa.gov.ua/news/24485-petro-poroshenko-predstaviv-v-donbasi-mirnij-plan-z-vregulyuvannya-situaciji-na-skhodi-ukrajini>.

34. Повний текст документів, ухвалених на переговорах в Мінську [Електронний ресурс] // Український тиждень. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <https://tyzhden.ua/povnyj-tekst-dokumentiv-ukhvalenykh-na-perehovorakh-v-minsku/>.

35. Поліщук І. Формула Штайнмаєра: від капітуляції до перемоги https://24tv.ua/formula_shtanmayuera_shho_tse_take_sut_formuli_miru_dlya_ukrayini_n120514601.06.2023 [Електронний ресурс] / Ірина Поліщук // 24 канал. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: https://24tv.ua/formula_shtanmayuera_shho_tse_take_sut_formuli_miru_dlya_ukrayini_n120514601.06.2023.

36. Порошенко прокоментував "план Мореля" про вибори на Донбасі [Електронний ресурс] // LB.ua. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: https://lb.ua/news/2015/09/21/316497_poroshenko_prokommentiroval_plan.html.

37. Порошенко прокоментував "план Сайдіка" щодо Донбасу [Електронний ресурс] // Уніан. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.unian.ua/politics/10433940-poroshenko-prokomentuvav-plan-saydika-shchodo-donbasu.html>.
38. Портніков В. Морельські казуси Українська корупція і план Путіна. *Незалежний культурологічний часопис І*. URL: http://www.ji-magazine.lviv.ua/2015/Portnikov_Morelski_kazusy.htm (дата звернення: 05.06.2023).
39. Президент вірить у реалізацію «Плану спільних кроків» для миру на Донбасі [Електронний ресурс] // Укрінформ. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3131630-prezident-virit-u-realizaciu-planu-spilnih-kroktiv-dla-miru-na-donbasi.html#>.
40. Прищеп Я. Україна готова повертати Крим мирним шляхом – Зеленський. URL: <https://suspilne.media/324658-ukraina-gotova-povertati-krim-mirnim-slahom-zelenskij/>
41. «Протокол по итогам консультаций Трёхсторонней контактной группы относительно совместных шагов, направленных на имплементацию Мирного плана Президента Украины Петра Порошенко и инициатив президента россии Владимира Путина» [Електронний ресурс]. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.osce.org/files/f/documents/a/a/123258.pdf>.
42. Путін: Мінських угод більше не існує [Електронний ресурс] // Європейська правда. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/02/22/7134452/>.
43. Рахманін С. МОРЕЛЬСЬКІ ТЕЗИ. *Дзеркало тижня*. URL: <https://zn.ua/ukr/internal/morelski-tezi-.html> (дата звернення: 01.06.2023).
44. Росія депортує українців (знову) [Електронний ресурс] // Ukrainer. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://ukrainer.net/rosiia-deportuie/>.
45. Собенко Н. Генасамблея ООН ухвалила резолюцію з українською "формулою миру". *Суспільне Новини*. URL: <https://suspilne.media/395432-genasamblea-oon-uhvalila-rezoluciu-z-formulou-miru/> (дата звернення: 01.06.2023).
46. Собенко Н. "Мирний план" Африки: Києву пропонують переговори з Москвою без виведення військ РФ з України. *Суспільне новини*. URL: <https://suspilne.media/484741-mirnij-plan-afriki-kievu-proponuut->

57. Щоткіна К. МИРНИЙ ПЛАН ВАТИКАНУ ДЛЯ УКРАЇНИ: ПАПА ФРАНЦИСК РОБИТЬ МОСТИК [Електронний ресурс] / Катерина Щоткіна // ZN,UA. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://zn.ua/ukr/war/mirnij-plan-vatikanu-dlja-ukrajini-papa-frantsisk-robit-mostik.html>.
58. Åtland K. Destined for deadlock? Russia, Ukraine, and the unfulfilled Minsk agreements. *Post-Soviet Affairs*. URL: <file:///C:/Users/PC1/Downloads/Telegram%20Desktop/10.1080@1060586X.2020.1720443.pdf>
59. Bara C. Understanding Ceasefires. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13533312.2021.1926236>
60. Botes J. CONFLICT TRANSFORMATION: A DEBATE OVER SEMANTICS OR A CRUCIAL SHIFT IN THE THEORY AND PRACTICE OF PEACE AND CONFLICT STUDIES. URL: https://www3.gmu.edu/programs/icar/ijps/vol8_2/botes.htm.
61. China's Position on the Political Settlement of the Ukraine Crisis. 2023-02-24 Ministry of the Foreign Affairs of the People's Republic of China. URL: https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/zxxx_662805/202302/t20230224_11030713.html (date of access: 01.06.2023).
62. Dedring J. On Peace in Times of War: Resolving Violent Conflicts by Peaceful Means - Juergen Dedring; The International Journal for Peace Studies. *The International Journal of peace studies*. URL: https://www3.gmu.edu/programs/icar/ijps/vol4_2/dedring.htm (date of access: 05.06.2023).
63. Fretter J., Bercovitch J. Regional Guide to International Conflict and Management From 1945 to 2003. CQ Press, 2004. 369 p.
64. Grain From Ukraine. *Ministry of Foreign Affairs of Ukraine*. URL: <https://mfa.gov.ua/en/grain-ukraine> (date of access: 01.06.2023).
65. Hume, Cameron R. "A Diplomat's View." *Peacemaking in International Conflict: Methods and Techniques*. Eds. I. William Zartman and J. Lewis Rasmussen. Washington, DC: United States Institute of Peace Press, 1997. 319-336. URL: <https://www.beyondintractability.org/artsum/hume-diplomat>
66. Krlesberg L. THE CONFLICT RESOLUTION FIELD Origins, Growth, and Differentiation. *PEACEMAKING IN INTERNATIONAL CONFLICT METHODS & TECHNIQUES Revised Edition* / ed. by W. Zartman. 2007. C.26 URL: <https://lkriesbe.expressions.syr.edu/wp-content/uploads/2007-Conflict-Resolution-Field.pdf>

67. MacKenzie M., Wegner N. *Feminist Solutions for Ending War*. London : MacKenzie, 2021. C.1-11 URL: https://library.oapen.org/viewer/web/viewer.html?file=/bitstream/handle/20.500.12657/52008/external_content.pdf?sequence=1&isAllowed=y
68. Monitoring and Measuring Peace Agreement Implementation. URL: <https://peacerep.org/2018/10/01/monitoring-and-measuring/>.
69. PERPELYTSIA H. THE DILEMMA OF WAR AND PEACE IN THE TREND OF THE XXI CENTURY (Russian – Ukrainian case). *Przegląd Strategiczny*. 2021. No. 14. C.258-269
<https://repozytorium.amu.edu.pl/bitstream/10593/26574/1/14-PERPELYTSIA.pdf>
70. Resolution adopted by the General Assembly on 2 March 2022. URL: file:///C:/Users/PC1/Downloads/A_RES_ES-11_1-EN.pdf
71. Situation in Ukraine: ICC judges issue arrest warrants against Vladimir Vladimirovich Putin and Maria Alekseyevna Lvova-Belova. URL: <https://www.icc-cpi.int/news/situation-ukraine-icc-judges-issue-arrest-warrants-against-vladimir-vladimirovich-putin-and>.
72. Wittman D. How a War Ends. *Journal of Conflict Resolution*. 1979. Vol. 23, no. 4. P. 743–763. C.743-744
URL: <https://doi.org/10.1177/002200277902300408> (date of access: 05.06.2023).

АНОТАЦІЯ

Дипломної роботи

Тема: «Мирні плани врегулювання російсько-української війни: порівняльний аналіз»

Студент: Яруш Денис Олександрович

Рік навчання, факультет: 4 рік навчання, факультет соціальних наук та соціальних технологій

Керівниця: Бідочко Л.Я, канд.політ. наук, ст. викладачка

Рецензент: Гарбадин А.С., канд.політ.наук, доц. кафедри теорії та історії політичної науки ЛНУ імені Івана Франка

Захищена “ ____ ” _____ 20_ р.

Короткий зміст роботи

В роботі були розкриті загальнотеоретичні підвалини теми мирного врегулювання воєн та стан наукового опрацювання проблематики врегулювання російсько-української війни. Розроблено авторський інструментарій для порівняльного аналізу «мирних планів», зокрема, запропоновано 10-ступінчасту систему критеріїв. Вдалося розкрити сутність та структурні складові «мирних планів» врегулювання російсько-української війни, зокрема й умови їхнього виникнення. Проведений порівняльний аналіз «мирних планів», створених до повномасштабного вторгнення рф та створених після повномасштабного вторгнення рф, під час проведення порівняльного аналізу були використані як зальновживані наукові методи так і авторський інструментарій.